

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Historie – Humanitní studia se zaměřením na
vzdělávání

Řecká akce na Liberecku od roku 1948 do konce 50. let

Project Greeks in Liberec Region from 1948 to the End of the 1950s

Bakalářská práce: 13–FP–KHI– 0081

Autor:

Kateřina NOVOTNÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Rapavá

Konzultant: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
51		5			8

V Liberci dne: 26. 7. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Kateřinu Novotnou

adresa: Skokanská 432, Liberec 19, 460 08

studijní obor (kombinace): Historie - Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání

Název BP: Řecká akce na Liberecku od roku 1948 do konce 50. let

Název BP v angličtině: Project Greeks in Liberec Region from 1948 to the End of the 1950s

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Hrachová

Konzultant: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Termín odevzdání: 30. 4. 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát):

KATEŘINA NOVOTNÁ

Datum:

29. 11. 2010

Podpis:

Název BP: Řecká akce na Liberecku od roku 1948 do konce 50. let

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Hrachová

Cíl: Práce nejprve stručně charakterizuje motivy a samotný průběh Řecké akce v Československu. Hlavní pozornost bude následně soustředěna na liberecký region. Autorka se na základě studia archivního materiálu a svědectví účastníků Řecké akce či svědectví jejich blízkých pokusí zachytit postupný vývoj řecké menšiny na Liberecku, tempo adaptace jejích členů na české prostředí a míru jejich integrace do veřejného a společenského života.

Požadavky: Analýza dostupného archivního materiálu, kritické myšlení, reflexe problematiky v dobovém regionálním tisku, syntéza pramenů a literatury, využití metody orální historie

Metody: Analýza archivního materiálu, syntéza pramenů a literatury, orální historie

Literatura: **Archivní prameny**
Národní archiv Praha
Státní oblastní archiv Litoměřice
Státní okresní archiv Liberec

Literatura

BOTU, Antula - KONEČNÝ Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 - 1989*. Praha 2005.

CIRONIS, Petros: *Akce "Řecké děti 1948". Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany 2001.

HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2000.

Čestné prohlášení

Název práce: Řecká akce na Liberecku od roku 1948 do konce 50. let

Jméno a příjmení autora: Kateřina Novotná

Osobní číslo: P08000716

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 26. 07. 2013

Kateřina Novotná

Poděkování

Děkuji všem, bez kterých by se mi nepodařilo dokončit mou bakalářskou práci. Děkuji všem respondentům za vstřícnou spolupráci a ochotu poskytnout mi rozhovory. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce PhDr. Ivaně Rapavé za trpělivost, důvěru a poskytnuté rady.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá motivy a samotným průběhem „Řecké akce“ v Československu, a to od jejího vzniku až do konce 50. let. Práce informuje o postupném vývoji řecké menšiny u nás, tempem její adaptace a začlenění se do československé společnosti. Dále se práce věnuje mapováním „Řecké akce“ na Liberecku, popisuje vznik a chod jednotlivých řeckých dětských domovů, které vznikaly v libereckém regionu.

Klíčová slova

Řecká akce, emigranti, dětský domov, Liberec, řecká komunita

Annotation

The bachelor's dissertation focuses on reasons and a progress of „The Greek action“ in Czechoslovakia from the beginning up to 1950s. Attention is paid to the gradual forming of the Greek minority in Czechoslovakia, the pace of it's adaptation and integration to the local society. The dissertation is also trying to make a survey of „The Greek action“ in the region of Liberec, describing an origin of the action and a functioning of particular children's homes, which were founded in this region.

Key words

The Greek action, emigrants, children's home, Liberec, Greek community

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Kritika pramenů a literatury	9
2.1. Kritika pramenů.....	9
2.2. Kritika literatury	10
3. Situace v Řecku.....	12
3.1. Řecko za druhé světové války	12
3.2. Řecko po druhé světové válce	14
3.3. Občanská válka (1944–49)	17
4. Řeční emigranti v Československu	19
4.1. Před příchodem do Československa.....	19
4.2. Řecké děti v Československu	20
4.3. Výchova, školní výuka a kulturní vyžití řeckých dětí.....	23
4.4. Přijetí řeckých emigrantů československým obyvatelstvem.....	24
5. Řecké dětské domovy na Liberecku	26
5.1. Chrastava	26
5.1.1. Školní výuka a kultura v domově	29
5.2. Frýdlant v Čechách.....	32
5.2.1. Školní výuka a kultura v domově	33
5.2. Machnín.....	34
5.3. Raspenava.....	37
5.4. Stráž nad Nisou	37
6. Řeční emigranti v Československu v 50. letech	38
6.1. Formování řecké komunity v Československu.....	38
6.2. Slučování řeckých rodin	41

6.3. Stav řecké emigrace v 50. letech	42
6. 3. 1. 1952-1956	42
6. 3. 2. Příjezd Řeků z Maďarska 1956	42
6. 3. 3. Rok 1957	43
7. Závěr	44
8. Seznam pramenů a literatury.....	48
8. 1. Archivní materiály.....	48
8. 2. Dobový tisk	48
8. 3. Oral history	48
8. 4. Literatura	48
8. 5. Články	49
9. Seznam zkratk	50
10. Seznam příloh.....	51
11. Přílohy	52

1. Úvod

Formování řecké komunity v Československu má své kořeny v roce 1948, kdy k nám přijely první řecké děti. Právě o tom, kde a proč se tu tyto řecké děti vůbec vzaly a co je to vlastně „Řecká akce v Československu“, kdo jí organizoval a jaké byly další osudy těchto emigrantů v 50. letech je tématem mé závěrečné bakalářské práce.

Je důležité položit si otázku, proč k nám vůbec řecké děti přijely a co tomu vlastně předcházelo? V letech 1946-1949 v Řecku probíhala občanská válka. Na jedné straně bojovaly ozbrojené složky za Komunistickou stranu Řecka a na straně druhé to byli stoupenci demokracie a monarchie. Krutost války a ztráty na životech byly veliké a tak komunistické vedení v Řecku rozhodlo o tom, že děti partyzánů bojujících na jejich straně ušetří dalších hrůz války a poprosí „spřátelené“ země o pomoc. A tak se stalo, že přijel první transport řeckých dětí do Československa. Bylo to 27. dubna 1948. O tom co občanské válce v Řecku předcházelo, o jejím podrobnějším vývoji a závěru války se dočteme v druhé kapitole této práce.

Ve druhé kapitole se dozvíme, že převzetí vlády komunisty v roce 1948 se Československo zařadilo po bok ostatních států sovětského bloku. Právě to bylo důvodem k tomu, aby československé komunistické vedení přehodnotilo svůj postoj vůči konfliktu v Řecku a pomohlo tak řeckým komunistům. Nicméně je důležité podotknout, že setrvání řeckých dětí u nás mělo být pouze po dobu války a po předpokládaném vítězství komunistů ve válce se vrátí zpět do své vlasti. Je patrné, že se tak nestalo, tudíž československý komunistický režim musel o tyto řecké emigranty, kteří se nacházeli na našem území, nějak postarat. Z archivních dokumentů i z výpovědí přímých svědků „Řecké akce“ lze zjistit, že komunistické vedení, ale i československá společnost se o děti dokázali dobře postarat. Zejména pak mezinárodní oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa, které mělo celou akci pod kontrolou. Dalšími orgány, které měly péči řeckých dětí v Československu na starosti byly například Československý červený kříž a nebo Československá-řecká společnost. Dále se v této kapitole můžeme dočíst, jaká byla a jak probíhala výchova, školní výuka a jaký byl kulturní život těchto dětí.

Za nejvýznamnější část mé práce považuji čtvrtou kapitolu, která se zabývá formováním řecké komunity na Liberecku. Mapuji zde vznik, vývoj a chod jednotlivých řeckých dětských domovů, které vznikaly v libereckém regionu, například Chrastava, Machnín a nebo Frýdlant v Čechách. Mezi menší domovy v okolí Liberce patří Stráž nad Nisou nebo Raspenava.

Poslední kapitola obsahuje informace o tom, jak probíhalo formování řecké komunity v Československu v 50. letech, jak probíhalo její začlenění do československé společnosti nebo jaké uplatnění řeckých emigrantů na trhu práce. Dále kapitola obsahuje stručnou statistiku o tom, kolik zde pobývalo řeckých příslušníků v jednotlivých obdobích 50. let.

Ve své práci se opírám zejména o archivní materiály, které jsou dostupné v Národním archivu v Praze, ale také ve Státních okresních archivech v Mostě a Liberci. Také jsem prostudovala mě dostupnou literaturu, která se týká občanské války v Řecku a k samotné řecké akci v Československu. Též jsem uskutečnila rozhovory s pamětníky, kteří byli přímými účastníky akce a jejich vzpomínky doplňují mou práci.

V závěru si pokládám otázky, zda „Řecká akce“ splnila svůj účel a zda bylo pro děti dobře, že musely odjet ze své vlasti, ba co hůř od svých rodičů a známých. Dále předkládám možnost tuto práci rozšířit pro mé budoucí studium.

2. Kritika pramenů a literatury

2.1. Kritika pramenů

Nejdůležitějším zdrojem pramenů k mé práci jsou materiály uložené v Národním archivu v Praze. Konkrétně dokumenty uložené ve fondu Mezinárodního oddělení z let 1945–1962, kde se nacházejí materiály k počtům emigrantů u nás, k jejich osídlení a zaměstnanosti, jejich jednotlivých přesunech apod.¹ Z Národního archivu v Praze jsem dále využila informací uložených ve fondu 100/24 Klement Gottwald 1938–1953, kde se nachází dokumenty k transportům řeckých dětí do Československa a jejich počty. V tomto fondu lze najít informace k jednotlivým řeckým dětským domovům a v neposlední řadě mi tento fond byl cenným k problematice slučování řeckých emigrantů v zemích bývalého sovětského bloku, byly to jediné archivní dokumenty, které jsem k této problematice dohledala.² Důležitý zdroj poznatků představoval fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960 deponovaný ve Státním okresním archivu v Mostě, kde se nacházejí informace k jednotlivým řeckým dětským domovům.³ Méně relevantní dokumenty pro mou práci se nacházejí ve Státním okresním archivu v Liberci, kde jsem čerpala z fondu ONV Liberec: výchova a vyučování Řeckých a Makedonských dětí.⁴

Velmi důležitý zdroj poznatků k danému tématu představoval dobový tisk. Ve své práci jsem využila informací z Rudého práva, Mladé fronty nebo také Stráže severu.⁵ Články z těchto periodik mi povětšinou sloužily jako doplnění zbytku informací. Také jsem nahlédla do Kroniky města Chrastavy.⁶

Lze konstatovat, že archivních pramenů týkajících se „Řecké akce“ je v našich archivech požehnaně a že zaměstnanci archivů mi vždy vyšli ochotně vstříc.

¹ Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945–1962, sv. 132/520. 139/546. 139/547. 140/548. 146/548.

² Národní archiv v Praze, fond 100/24 Klement Gottwald 1938–1953: Usnesení předsednictva vlády, sv. 125/1492. sv. 99.

³ Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.

⁴ Státní okresní archiv v Liberci, fond ONV Liberec. Výchova a vyučování Řeckých a Makedonských dětí, kr. 283.

⁵ *Mladá fronta*, 1. dubna 1948, č. 77, s. 1–3., 22. dubna 1948, č. 95, s. 1., *Rudé právo*, 3. dubna 1948, č. 79, s. 2., *Stráž severu*, 21. dubna 1948, č. 94, s. 2.

⁶ Státní okresní archiv v Liberci, Kronika města Chrastava.

Bohužel, některé dokumenty, které jsem považovala za důležité, zejména materiály uložené ve Státním okresním archivu v Liberci, se ukázaly jako téměř bezcenné. Šlo jen o pouhé seznamy jmen a účetní záznamy.

Při zpracování tématu k mé práci jsem využila i metod orální historie a oslovila tři pamětníky, samotné účastníky „Řecké akce“, kteří mi ochotně poskytli rozhovor. Musím říct, že všichni respondenti byli velice ochotní a sdílní, co se týče informací. Jejich výpovědi povětšinou souhlasily s informacemi, které jsem našla v archivních materiálech, ale i v odborné literatuře. Jejich výpovědi považuji jako velmi cenným zdroj k mé bakalářské práci.⁷

2.2. Kritika literatury

Odborné literatury k danému tématu existuje naopak velice málo. Proto ve své práci čerpám pouze z několika odborných publikací, z nichž lze za nejdůležitější označit *Kroniku řeckého lidu v Čechách na Moravě a ve Slezsku* od Antula Botu a Milana Konečného. Kniha je uceleným a komplexním dokumentem o „Řecké akci“. Najdeme zde informace k prvním vztahům mezi Československem a Řeckem, najdeme zde důvody řecké emigrace do Československa a také ucelený seznam řeckých dětských domovů a mnoho dalších informací. Kniha se zabývá řeckými příslušníky u nás od roku 1948 až téměř do současnosti.⁸ Dále jsem čerpala z knihy *Řecká komunita v Československu. Její počáteční vznik a vývoj (1948–1954)* od Pavla Hradečného. Kniha obsahuje cenné informace k formování řecké komunity u nás, k integritě řeckých příslušníků na československou společnost. Dále kniha obsahuje soubor 31 dokumentů (z toho 29 nezveřejněných), které se vztahují k problematice vzniku a počátečního vývoje řecké komunity v Československu.⁹ Tématem „Řecké akce“ se věnuje i autor, historik a archivář Petros Cironis, který se v Československu ocitl jako většina Řeků u nás. V roce 1948 emigroval před občanskou válkou, která sužovala jeho vlast. Petros Cironis je autorem mnoha knih a

⁷ Rozhovory s Janisem Pataridisem, Elpiniki Vagnerovou a Janulou Gregorovou. Viz příloha č. 1., 2. 3.

⁸ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005.

⁹ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)*. Praha, 2000.

publikací. Pro mě se stala zásadní knihou *Akce „Řecké děti“*, která obsahuje dokumenty k příchodu řeckých dětí do Československa a jejich umístění v řeckých dětských domovech. Je zde vypsán seznam těchto domovů. Kniha je doplněna o komentáře a vzpomínky samotného autora. Kniha je napsána napůl v češtině i v řečtině.¹⁰

Tyto tři odborné publikace se staly nejdůležitějším zdrojem informací, nepočítáme-li archivní dokumenty, k mé práci. Antula Botu a Milan Konečný ve svých knihách vše uvádějí ve velmi podrobném zpracování, jsou to knihy ucelené a komplexní a informace, které zde autoři uvádějí se shodují s těmi, které se nacházejí v archivech. Kdežto *Akce „Řecké děti“* od Petrose Cironise je nepřehledná až chaotická a informace v ní obsažené nejsou úplně přesné, ba dokonce někde nejsou uvedeny ani přesné zdroje čerpání těchto informací.

Velmi přínosným zdrojem informací se stali i publikace věnující se dějinám Řecka, z kterých jsem čerpala především pro první kapitolu své práce, konkrétně k řecké občanské válce.¹¹ Dále jsem čerpala nějaké informace z etnologického časopisu akademie věd České republiky *Český lid* a také z *Bulletinu přátel města Chrastavy*.¹²

Jak je již zmíněno výše velmi významnou část mé práce zaujímají rozhovory s pamětníky s využitím metody orální historie. Informace k tomu, jak se na rozhovor správně připravit a jak komunikovat s narátorem a mnoho dalších přínosných informací k tomuto tématu jsem čerpala z knihy Miroslava Vaňka *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*.¹³

¹⁰ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“*. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa. Rokycany: státní okresní archiv, 2001.

¹¹ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998., DOSTÁLOVÁ, Růžena, a kol.: *Stručná historie států. Řecko*. Praha: Libri, 2002.

¹² VYDRA, František: *BULLETIN Společnosti přátel historie města Chrastavy. Makedonské děti v Chrastavě*. No 148/duben 2007. Str. 3-4.

¹³ VANĚK, Miroslav: *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. 2004, 175s.

3. Situace v Řecku

3.1. Řecko za druhé světové války

Důvody emigrace mohou být různé, ať už ekonomické, náboženské nebo politické. Převážně je však emigrace vyvolávána válkami mezi národy nebo válkami občanskými. Právě po druhé světové válce docházelo k vyhánění velkého počtu etnik ze svých domovů a vlastí. První takováto hrozivá předzvěst vzplanula v Evropě hned po skončení druhé světové války, a to v roce 1946 v Řecku. Právě tam začali poprvé vyhánět „v zájmu zachování demokracie a svobody” statisíce lidí ze svých domovů a ze své vlasti. Občanská válka v Řecku proběhla v letech 1946–1949 a během této doby bylo donuceno emigrovat až jeden milion lidí.¹⁴

Dne 28. října 1940 přepadla fašistická Itálie Řecko, a tímto dnem na řeckém území vypukla druhá světová válka. Řecko celých sedm měsíců dokázalo odolávat mnohonásobné přesile a také mnohem lépe vyzbrojené fašistické armádě Itálie. Řecká armáda nastoupila do protiútoků a vyhnala Italy ze své země. Bylo to první vítězství v druhé světové válce v boji proti fašismu. Ale v dubnu 1941 vtrhlo do Řecka fašistické Německo. Této přesile už řecká armáda nemohla odolat a také neodolala a po třech týdnech bojů u Metaxasovy linie¹⁵ a u Thermopyl nakonec byla poražena.¹⁶ Dne 27. dubna 1941 pak německé oddíly vstoupily do Athén. Do 29. dubna 1941 se pak zmocnily celého Peloponésu, a tím dokončily obsazování řecké pevniny. Poté Němci soustředili svou pozornost na obsazení řeckých ostrovů, což se jim zanedlouho podařilo a celé území řeckého státu se k 1. červnu 1941 ocitlo v rukou mocností Osy.¹⁷

Pod vlivem celé řady faktorů, zejména národního ponížení, uzurpace území, násilnické politiky okupantů i katastrofální ekonomické a sociální situace obyvatelstva, projevovala řecká veřejnost nenávist k okupantům již v roce 1941. Byli

¹⁴ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948”. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 8-9.

¹⁵ Metaxasova linie je systém opevnění vybudovaný v letech 1936-1941 na severní hranici s Bulharskem.

¹⁶ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948”. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 15-16.

¹⁷ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 429-430.

i odhodlání vzdorovat jejich teroru. Začalo se tedy formulovat hnutí odporu, které nakonec dostalo podobu organizovaného protifašistického ozbrojeného boje. Vůdčí roli v tomto procesu sehráli komunisté. Komunistická strana Řecka zaznamenala v průběhu války přerod z extremistické organizace která stála na okraji řeckého politického spektra, v nejpočetnější politickou stranu. V té době měla sympatie nadpoloviční většiny řeckého obyvatelstva.¹⁸

Komunistická strana Řecka byla první stranou, která vyzvala národ k boji proti okupantům a projevila v tomto případě svou odvahu, odhodlání i organizační schopnosti. Do čela strany a jako generální tajemník Ústředního výboru byl zvolen Georgias Siantose¹⁹, který před národ předstoupil s programem zahrnujícím vlasteneckou koncepci společného boje všech antifašistických složek řecké společnosti za osvobození země od okupantů a kolaborantů a za budování poválečného státu na principech svobodného rozhodování občanů, demokracie a sociální spravedlnosti. O formě státního zřízení měla pak po skončení války rozhodnout řecký lid, a to svobodným hlasováním. V duchu této koncepce se komunisté snažili od roku 1941 mobilizovat politické síly i řeckou veřejnost.²⁰

Přestože se komunistům nepodařilo získat na svou stranu ostatní občanské strany a čelit tak společně proti okupantům, dosáhli se svou politikou národní jednoty velmi brzy výrazných úspěchů. Největším z nich bylo bezpochyby utvoření *Národněosvobozené fronty* EAM (Ethniko apeleftherotiko metope) 27. září 1941, a to za součinnosti tří menších, levicově smýšlejících stran. EAM byla formálně koncipována jako svazek rovnoprávných politických subjektů, ve skutečnosti však stála od samého počátku pod zřetelným vlivem a kontrolou komunistů. Kromě zúčastněných politických stran, jejichž počet se postupem doby zvýšil o několik dalších malých levicových stran a vlastenců bez stranické příslušnosti, se do EAM v roce 1942 včlenily některé další organizace, založené z iniciativy komunistů.

¹⁸ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 434-435.

¹⁹ Dosavadní generální tajemník ÚV KSŘ Nikos Zachariadis byl hned po okupaci nacisty deportován do koncentračního tábora Dachau, kde setrval až do okamžiku osvobození americkou armádou v roce 1945.

²⁰ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 435.

Nejdůležitější složkou EAM se však brzy stala *Řecká lidová osvobozenecká armáda* ELAS (Ellinikos laikos apeleftherotikos stratos), založena 16. února 1942.²¹

Řecké národněosvobozenecké hnutí dosáhlo v zápase proti okupantům a též domácím kolaborantům výrazných úspěchů již v průběhu let 1942–1943. Okupační úřady ztratily kontrolu nad některými nejméně přístupnými horskými kraji. Vytvořilo se dokonce souvislé pásmo osvobozeného území, které sahalo od horských oblastí západní Makedonie až po Peloponés a bylo nazýváno *Svobodným Řeckem*. Rozhodující zásluhu na tom měla právě Národněosvobozenecká fronta EAM a její armáda ELAS. Díky EAM byly na svobodném území zřízeny orgány místní samosprávy a lidového soudnictví, které řídily veškerý hospodářský, sociální i politický život. Toto opatření se setkal s vysoce pozitivním ohlasem mezi obyvatelstvem a přispělo výraznou měrou k dalšímu zvýšení sympatií pro KS Řecka.²²

3.2. Řecko po druhé světové válce

Do poválečného období Řecko vstoupilo koncem října 1944 jako stát, který byl zbaven podruží fašistických okupantů. Poválečné Řecko však trpělo celou řadou problémů. „*Více než půl milionu osob, tj. zhruba 8 % obyvatel Řecka, přišlo v letech 1940–1944 o život, kolem 1500 vesnic bylo zničeno, materiální škody dosáhly více 8,5 miliard amerických dolarů (podle odhadů z roku 1946), hospodářství bylo rozvráceno a ochromeno a životní standard většiny obyvatel poklesl dokonce pod úroveň let fašistické okupace. Nepříznivý trend hospodářského a sociálního vývoje nezastavila ani materiální pomoc ciziny, poskytována zejména Velkou Británií a Spojenými státy, ani počáteční ekonomická opatření vlády, zaměřená zejména na zastavení inflace a na provedení peněžní reformy, ani odhodlanost veřejnosti podílet se aktivně na díle hospodářské obnovy a přestavby.*“²³

Hospodářská a sociální krize však nebyly jediné problémy, se kterými se Řecko v poválečném období potýkalo. Probíhal zde vyhraněný zápas o politickou moc: „*Tento boj se odehrával i v rámci Papandreovy vlády “národní jednoty”, která*

²¹ Tamtéž. Str. 436.

²² HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 437.

²³ Tamtéž. Str. 451.

*nepředstavovala jednotlý celek, ale byla naopak ochromena hlubokými vnitřními rozpory. Vůdčími aktéry vnitropolitického konfliktu byli na jedné straně komunisté, kteří stáli v čele levicového seskupení EAM/ELAS, a na druhé straně jejich odpůrci, kteří představovali pestrý soubor směrů pravicové, středopravé i centristické orientace a royalistického i konzervativně republikánského zaměření.*²⁴ I přesto, že antilevicová koalice ovládla klíčové pozice ve vládě, tak tři čtvrtiny Řecka byly pod kontrolou fronty EAM a jejich orgánů, zejména pak armády ELAS.

Obě znepřátelené strany měly protichůdné představy o budoucnosti země. Zatímco levicový blok se jednoznačně vyslovil ve prospěch radikálních hospodářských, sociálních a politických reforem demokratického a socialistického charakteru, za okamžité vyhlášení referenda o státní formě a za volby do ústavodárného shromáždění a proti jednostranné politické orientaci na Londýn. Od uskutečnění těchto změn si komunisté slibovali nastolení nového státního zřízení²⁵, a také vytvoření podmínek k přechodu k socialistické revoluci a k uchopení moci ve státě. Vedení KS Řecka bylo přesvědčeno, že k tomuto závěru je možné dosáhnout mírovou cestou, protože jejich fronta EAM a její vojsko ELAS měly nadpoloviční většinu podpory domácího obyvatelstva. Nicméně někteří straniční radikálové v čele s Arisem Veluchiotosem se přikláněli spíše k násilnému vystoupení, protože odpor domácího antikomunistického hnutí a Velké Británie se jim zdál příliš silný.²⁶ Kdežto nelevicové politické směry neměly úplně jasno o budoucím uspořádání země. Shodovali se však v názoru, že je potřeba za použití jakýchkoliv prostředků zabránit komunistům v převzetí moci. Vzájemný vztah obou znepřátelených bloků se čím dál více vyostřoval. Jednou z hlavních příčin na obou stranách bylo, že domácí protivník představoval vykonavatele záměrů vnější mocnosti. V případě komunistů se jednalo o Sovětský svaz a v případě antikomunistů o Velkou Británii.²⁷ Nedůvěra levice k britskému postupu byla opodstatněná. Ministerský předseda Winston Churchill za žádnou cenu nechtěl připustit, aby v Athénách převzali moc komunisté.²⁸ V té době

²⁴ Tamtéž. Str. 451.

²⁵ Tzn. Lidové demokracie (laiki dimokratia).

²⁶ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 452.

²⁷ Tamtéž. Str. 452.

²⁸ Winston Churchill 7. listopadu 1944 napsal svému Ministrovi zahraničí Antonymu Edenovi „Vzhledem k tomu, že jsme Rusku zaplatili za svobodu jednání v Řecku příslušnou cenu, neměli

však ještě KS Řecka neměla úplnou podporu Moskvy: „*Stalin s ohledem na potřebu spolupráce s Velkou Británií v ještě nedokončené válce s Německem a v zájmu stabilizace očekávaných sovětských mocenských zisků v jihovýchodní a střední Evropě zachovával v řecké otázce velkou zdrženlivost a přidržoval se v tomto ohledu důsledně své dohody s Churchillem, za těchto okolností plnil úlohu zahraničního protektora řeckých komunistů spíše Titův jugoslávský komunistický režim. Jeho aktivita v řeckých záležitostech byla navenek monitorována nezištnými cíly proletářského internacionalismu, ve skutečnosti však vyvěrala z mocenských aspirací Bělehradu. Případný úspěch řeckých komunistů spojoval Josip Broz-Tito s nadějí na další upevnění jugoslávské mocenské převahy na Balkáně buď začleněním Řecka do plánované “Balkánské federace”, nebo připojením “slavomakedonské” řecké Makedonie k federální jugoslávské republice Makedonie.*“²⁹

Už krátce po osvobození Řecka v listopadu 1944 se začalo napětí mezi levicí a jejími domácími, ale i zahraničními odpůrci stupňovat. Zásadním problémem se stal spor o demobilizaci dosavadních odbojových vojenských formací a o vytvoření nových celonárodních ozbrojených sil.³⁰ Premiér vlády prosazoval názor, že všechny domácí ozbrojené odbojové skupiny mají být hned rozpuštěny vzhledem k ukončení národněosvobozenického boje.³¹ Jediné vojenské formace, které mely být prozatím zachovány byly ty exilové.³² Spoluúčast ELAS na výstavě nových ozbrojených sil měla být pouze symbolická. Smyslem tohoto návrhu bylo připravit komunisty o nástroj mocenského boje a získat tak nad nimi vojenskou převahu.³³ Představitelé EAM si byli těchto záměrů vědomi a na rozpuštění svých bojových formací byli ochotni přistoupit za určitých podmínek: „*Požadovali především, aby se demobilizační povinnost vztahovala i na exilové royalistické útvary a aby se v nově vytvářené řecké armádě dostalo bojovníků ELAS stejného podílu jako příslušníkům všech pravicových formací – domácích i exilových dohromady. Paralelně*

bychom podle mého názoru váhat s nasazením britských jednotek na podporu řecké královské vlády v čele s panem Papandreem.„

²⁹ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 452.

³⁰ Tamtéž. Str. 453.

³¹ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 453.

³² Tj. royalistické horské brigády Rimini, působící dosud na italské frontě, a elitní jednotky Svatá legie, složená výhradně z pravicových důstojníků, které se měly stát základem příští řecké armády.

³³ HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998. Str. 453.

*s prosazováním těchto požadavků začalo vedení KS Řecka bez vědomí nekomunistických představitelů fronty EAM podnikat některé samostatné kroky k aktivizaci vojska ELAS. Byla také obnovena činnost tzv. Ústředního výboru ELAS, do jehož čela byl postaven generální tajemník ÚV KS Řecka Georgios Siantos. Vedení strany spatřovalo v těchto krocích definitivní opatření pro případ vojenského útoku pravice.“*³⁴ Papandreovy obavy z komunismu a odpor Velké Británie k jakýmkoliv ústupkům pravice nakonec znemožnily kompromisní návrh. Výsledkem poté byla ultimativní výzva britského vojenského velitele v Řecku z 1. prosince 1944 k bezpodmínečnému rozpuštění oddílu ELAS ve lhůtě do 10. prosince 1944. Reakcí levicového bloku bylo podání demisí svých šesti představitelů z vlády, svolání protestní demonstrace na 3. prosince 1944 a vyhlášení generální stávky.³⁵

3.3. Občanská válka (1944–49)

Protestní demonstrace proběhla tedy 3. prosince 1944 na athénském náměstí. Bohužel se toto místo stalo dějištěm krvavých událostí. Při demonstraci došlo ke střetu mezi demonstranty a členy policie, došlo i ke střelbě a ztrátám na životech. Právě tento incident vyvolal mezi policií a jejími ozbrojenými složkami pravice a ELAS bitvu o Athény. Do těchto bojů zasáhly i jednotky Velké Británie. S touto pomocí nabyla pravice velmi na síle. O Vánocích roku 1944 se konala vnitrořecká konference, které se zúčastnil i Winston Churchill a z řecké strany i zástupci komunistů, nebylo však dosaženo dohody a na přelomu let 1944–1945 znovu vypukly boje. Tentokrát to pro ELAS znamenalo velké ztráty.³⁶

V únoru roku 1945 došlo nedaleko Athén k podepsání dohody mezi EAM a řeckou vládou o rozpuštění ELAS a o vytvoření nepolitické národní armády, také o vyhlášení všeobecných voleb a plebiscitu o státní formě. Tato dohoda měla být základem pro národní smíření. Obě strany však porušovaly podmínky dohody. Na konci března 1946 proběhlo vyhlášení voleb, ještě před tím než byl uskutečněn plebiscit o státní formě. Což bylo porušení dohody. Levice proto volby bojkotovala, a tím zapříčinila vítězství Sjdnocného nacionalistického bloku, koalice

³⁴ Tamtéž. Str. 453.

³⁵ Tamtéž. Str. 453.

³⁶ DOSTÁLOVÁ, Růžena, a kol.: *Stručná historie států. Řecko*. Praha: Libri, 2002. Str. 111.

monarchistů a pravicových liberálů. Tyto události měly za následek výraznou polarizaci řecké společnosti: „Radikální pravicový režim postihoval tvrdě své odpůrce, dokonce i účastníky národněosvobozenického boje proti okupantům. Tato politika vyvolala reakci komunistické levice, která začala organizovat partyzánské oddíly v horských oblastech severního Řecka. Organizaci a řízení těchto oddílů převzal Markos Vafiadis³⁷. V prosinci 1946 se ustavilo Demokratické vojsko Řecka, které v průběhu roku 1947 ovládalo asi polovinu země. Tyto aktivity podporovala Jugoslávie, která sledovala cíl vytvoření balkánské federace. Na jejím území působila výcviková střediska partyzánů i rozhlasová stanice Svobodného Řecka“.³⁸ Tento vývoj velmi bedlivě sledovali Američané, pro které se situace v Řecku stala podmětem k vyhlášení Trumanovy doktríny.³⁹

Tak zvané třetí kolo občanské války v Řecku se stalo součástí studené války. Na konci roku 1947 se na severu Řecka vytvořila Prozatímní demokratická vláda Řecka. V čele této války stál Markos Vafiadis: „Athénská vláda uplatňovala proti komunistům i ostatním příznivcům levice krutá opatření na základě výjimečného zákona, který byl vyhlášen v prosinci 1947. Na jeho základě bylo později v letech 1948–1949 popraveno více než tři tisíce osob a desítky tisíc internovány v trestaneckých koloniích na řeckých ostrovech. Zvláštním opatřením také bylo i státem organizované přesídlení venkovanů do měst, jímž byly partyzánské oddíly zbavovány zázemí. Zatím co se vládní armádě dostávalo značné materiální pomoci ze strany Spojených států, byla pomoc partyzánské armádě ze strany Sovětského svazu mnohem slabší. Stalin nechtěl vyprovokovat přímí vojenský zásah Američanů na Balkáně. Pro řecké komunisty se stala roztržka mezi Titem a Stalinem, která vedla k zastavení jugoslávské pomoci Demokratickému vojsku Řecka, jehož vedení zaujalo prosovětské stanovisko“.⁴⁰

Na přelomu let 1948–1949 vláda zahájila ofenzivu proti komunistům. Poslední bitva občanské války se pak odehrála v srpnu 1949 na albánsko-řeckých

³⁷ Markos Vafiadis byl vůdcem ELAS během občanské války v Řecku v letech 1946–49.

³⁸ DOSTÁLOVÁ, Růžena, a kol.: *Stručná historie států. Řecko*. Praha: Libri, 2002. Str. 111.

³⁹ Zahraničně politický program amerického prezidenta H. Trumana, vyhlášený v americkém kongresu 14. 3. 1947. Realizovala strategii zadržování komunismu. Součástí byl i Marshallův plán i založení NATO. Konkrétně znamenala hospodářskou a vojenskou podporu Řecka a Turecka, později Íránu a Jugoslávie.

⁴⁰ DOSTÁLOVÁ, Růžena, a kol.: *Stručná historie států. Řecko*. Praha: Libri, 2002. Str. 112.

hranicích. Vládní vojska měla ohromnou početní převahu a i převahu ve výzbroji, tak skončila boje definitivní porážkou komunistů. Občanská válka, která trvala od roku 1946–1949, tak zvýšila ztráty, které Řecko utrpělo za druhé světové války. Mnoho lidí odešlo v obavách před pravicovou perzekucí do emigrace. Většinou do Sovětského svazu a do dalších zemí tehdejšího tzv. socialistického bloku. Jejich útočištěm se dočasně stalo také Československo.⁴¹

4. Řeční emigranti v Československu

4.1. Před příchodem do Československa

Začlenění Československa do sovětského mocenského bloku v roce 1948 přineslo určité změny vůči ozbrojenému konfliktu v Řecku. Jak uvádí Hradečný ve své knize: *„Československo se po boku ostatních satelitů Moskvy nyní bezvýhradně zapojilo do nepřátelské kampaně proti athénskému “monarchofašistickému“ režimu a jeho imperialistickým ochráncům, do poskytnutí materiální i vojenské podpory komunistické “demokratické armádě“ a do dalších forem pomoci řeckému komunistickému povstání.“*⁴² Jednou z těchto forem byla i masová a organizovaná vlna odchodu řeckého obyvatelstva a přijetí tak většího počtu řeckých dětí, které Komunistická strana Řecka rozhodla prozatím umístit do spřátelených zemí. Lysimachos Papadopoulos⁴³ dosvědčuje, že odchod dětí ze země mělo různé důvody: *„ze svobodného rozhodnutí rodičů nebo příbuzných bojujících v řadách ELAS a obávajících se pronásledování dětí. Se souhlasem rodičů, kteří s vypravením dětí do ciziny nejdříve váhali, ale podřídili se nakonec vládní moci či stranické disciplíně. Z rozhodnutí orgánů místní samosprávy o odvedení dětí, které jsou zcela opuštěny.“*⁴⁴ O evakuaci předškolních a školních dětí rozhodla formálně Prozatímní demokratická vláda Řecka, ta požádala všechny představitele spřátelených zemí o poskytnutí

⁴¹ Tamtéž. Str. 112–113.

⁴² HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)*. Praha, 2000. Str. 25.

⁴³ Pozdější předseda české sekce výboru „pomoc dítěti“ EVOP (Epitropi „Voithia pros to pedi“). Tento výbor byl ustanoven v květnu roku 1948.

⁴⁴ BOTŮ, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řeční uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 29.

pohostinství a ochrany pro děti z bojových oblastí. Této žádosti bylo kladně vyhověno a v únoru 1948 začaly přípravy na příchody těchto dětí.

4. 2. Řecké děti v Československu

Naprostá většina řeckých uprchlíků se do Československa dostala přes bývalou Jugoslávii. Jugoslávské úřady se těchto uprchlíků ujaly, jakmile přešli hranice. Následně se uprchlíci usídlili v obci Buljkes⁴⁵ ve Vojvodině.⁴⁶ První vlakový transport dětí z Řecka do Československa dorazil 27. dubna 1948, výprava 746 dětí a více než tři desítek dospělých průvodců – ještě před ustanovením orgánu EVOP. Od května 1948 do léta 1949 přijelo do Československa ještě sedm takovýchto transportů. Naše republika se tak stala domovem pro téměř 3900 řeckých dětí.⁴⁷ Mezi těmito dětmi byly i takové, které před sovětsko-jugoslávskou roztržkou pobývaly kratší či delší dobu i se svými rodinnými příslušníky v jugoslávském Buljkesu ve Vojvodině. V Buljkesu přebývala, i se svou rodinou určitou dobu Janula Gregorová která na toto období vzpomínala: „*No my jsme šli do Buljkesu, tam jako byli všichni Řekové, tam to tak bylo organizovaný. Já jsem tam měla maminku i tatínka, sestru. No a odtamtud jsme se pak rozprchli.*“⁴⁸

Po definitivní porážce komunistického povstání v Řecku přijelo do Československa v posledních měsících roku 1949 a na začátku roku 1950, spolu s dospělými emigranty, ještě 1321 dětí. Podle některých pramenů dosáhl celkový počet převzatých dětí z Řecka čísla 5185.⁴⁹ Československo se tak zařadilo na třetí místo s největším počtem přijatých emigrantů z Řecka, hned po Jugoslávii a Rumunsku.⁵⁰

Komunistický režim se snažil řeckým dětem připravit vřelé přijetí. Ale i do Československa přicházely děti, které byly ve značně zuboženém psychickém i

⁴⁵ Literatura uvádí, že zde bylo mimo jiné i hlavní výcvikové středisko řeckých partyzánů. Ve vesnici si uprchlíci vytvořili jakousi vlastní samosprávu.

⁴⁶ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes*. Český lid 85, 1998, s. 148.

⁴⁷ Národní archiv v Praze, fond 100/24 Klement Gottwald 1938-1953: Usnesení předsednictva vlády, sv. 125/1492. sv. 99.

⁴⁸ Příloha. Viz rozhovor č. 3.

⁴⁹ Národní archiv v Praze, fond 100/24 Klement Gottwald 1938-1953: Usnesení předsednictva vlády, sv. 125/1492. sv. 99.

⁵⁰ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 26.

fyzickém stavu, často byly bosé, otrhané a hladové.⁵¹ První zastávkou řeckých dětí byly tzv. shromažďovací tábory na Moravě⁵², konkrétně v Mikulově a Maloměřicích. Jak je uvedeno v *Kronice řeckého lidu* archivní dokumentace ke vzniku konkrétního střediska chybí. Každý cizinec, který se nacházel na území Československa, musel být podle zákona úředně přihlášen v místě svého pobytu. Tato povinnost se samozřejmě vztahovala i na řecké děti, které byly zastoupeny jejich opatrovníky. A. Botu a M. Konečný uvádějí že: „úřadovna národní bezpečnosti Okresního národního výboru v Brně potvrzovala vydaným průkazem podle podobenky a podle výpovědi svědků totožnost držitele průkazu s uvedením jména, data a místa narození, posledního bydliště v Řecku, data příchodu do Československa a popisu osoby. Průkaz totožnosti byl zároveň povolením k pobytu. Podle poučení na zadní straně růžového dvojlistu se vystavoval ve třech stejnopisech, jeden obdržel opatrovník dítěte, druhý bezpečnostní referát ONV a třetí bezpečnostní oddělení ZNV v Brně. Průkazy totožnosti byly vystaveny za pobytu dětí ve střediscích Mikulov a Maloměřice. Domovy dětí obdržely s každým transportem dětí z karanténního střediska průkazy dětí ve dvou vyhotoveních, přičemž pro opatrovníka založily osobní kartotéku dětí, druhé vyhotovení předali místně příslušnému ONV. Třetí vyhotovení bylo ústředně uloženo na bezpečnostním oddělení ZNV v Brně.“⁵³ Děti v tomto shromažďovacím středisku strávily vždy několik týdnů. Dostalo se jim nezbytné hygienické péče a zdravotního vyšetření. Poté byly děti přemístěny do zvláštních dětských domovů, které vznikaly téměř po celé republice, zejména ale v českém pohraničí, kde byl nedostatek pracovních sil a dostatek ubytovacích možností. Hlavními oblastmi byla severní a severozápadní Morava, Slezsko a také severní a severozápadní Čechy.⁵⁴ Pro tyto účely byla využita celá řada rekreačních i lázeňských středisek, dokonce i některé zámky a klášterní objekty. Počet řeckých

⁵¹ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 26.

⁵² Někdy se uvádí i název “Záchytné domovy řeckých dětí“. V těchto záchytných domovech byla provedena generální presentace každé výpravy, byly zde zajištěny základní hygienické i lékařské prohlídky, dětem bylo věnováno základní ošacení, protože děti s sebou neměly vůbec nic. Jak uvádí pamětnice Elpiniki Vágnerová na otázku, zda si sebou vezla nějaké věci či zavazadla “ Já si vůbec nepamatuji, že bychom měli nějaký zavazadla, jen to, co jsme měli na sobě.“ Příloha. Viz rozhovor č. 2.

⁵³ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 41.

⁵⁴ BOTU, Antula: *Řecká etnická skupina v Československu*. Český lid 69, 1982, s. 47.

dětských domovů zpočátku velice rychle stoupal, do 1. ledna 1950 bylo pro tyto účely vystřídáno na 69 objektů. Později ale byla snaha děti soustředit do větších celků a také s rostoucím věkem dětí, které postupně přicházely do učňovských středisek nebo na jiný vyšší stupeň škol. Počet řeckých dětských domovů začal opět klesat.⁵⁵ V archivních materiálech se dočteme, že *“k 31. červenci 1950 pobývalo ve čtyřiceti zvláštních řeckých domovech dětí a mládeže celkově 4447 osob, z toho 829 v 15 učňovských domovech, 232 ve 3 domovech pro dorost k zařazení do zaměstnání, 2570 osob v 17 domovech pro děti ve věku 6–15 let a 537 v 5 domovech pro děti ve věku do 6 let.”*⁵⁶

Vedoucí funkcionáři komunistického režimu přikládaly “Řecké akci” velkou důležitost, především pak mezinárodní oddělení ÚV KSČ, pod které spadalo mnoho organizací a institucí, které byly součástí této tzv. Řecké akce. Zejména dvě organizace sehrály velmi důležitou roli. Jednou z nich byl Československý červený kříž, ale hlavním garantem péče o řecké děti u nás byla Československo-řecká společnost.⁵⁷ Později, koncem roku 1949, v souvislosti s velkým počtem dospělých emigrantů, po porážce komunistů v Řecku, přešla tato agenda a péče, jejíž součástí bylo starat se o všechny řecké emigranty včetně dětí, na zvláštní pracoviště ministerstva práce a sociální péče.⁵⁸ P. Hradečný uvádí, že: *„na příkaz tohoto orgánu vykonávali dozor nad provozem domovů pro děti z Řecka krajské národní výbory. Od ministerstva práce a sociální péče převzal 1. ledna 1952 řízení péče o řeckou emigraci Československý červený kříž a 1. července téhož roku jeho tehdy vytvořený sociální odbor.”*⁵⁹

⁵⁵ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 26-27.

⁵⁶ Národní archiv v Praze, fond 100/24 Klement Gottwald 1938-1953: Usnesení předsednictva vlády, sv. 125/1492. sv. 99.

⁵⁷ Československá-řecká společnost – nese také řecký název Tsechoslovako-ellinikos syndesmos, sídlo měla v Praze. Podnět k jejímu ustanovení dala M. Vieweghová, vypracovala stanovy společnosti a svolala její přípravný výbor. Ustavující schůze přípravného výboru se konala 15. 3. 1946 na Ministerstvu informací. Na schůzi byli pozváni zástupci úřadů, vědeckých institucí a významných spolků. Československá-řecká společnost pracovala na základech položených Společností přátel antické kultury.

⁵⁸ Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945–1962, sv. 146/548.

⁵⁹ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 28.

4. 3. Výchova, školní výuka a kulturní vyžití řeckých dětí

Ve valné většině řeckých dětských domovů se téměř okamžitě po příchodu dětí začalo s výukou. Zpočátku výuka probíhala v mateřském jazyce, tedy v novořečtině, později už výuka probíhala v jazyce českém. Jak je z archivních pramenů patrné, tak zhruba jedna čtvrtina dětí, které přijely z Řecka, tvořily tak zvané slavofonní děti.⁶⁰ Ty byly v prvních dvou třídách vyučovány výhradně v makedonštině a vznikaly tak samostatné makedonské třídy.⁶¹

Péči o řecké děti měli na starost čeští, v některých případech i slovenští, ale i řečtí a samozřejmě i slavomakedonští učitelé, vychovatelé a instruktoři. Vzhledem k tomu, že byl velký nedostatek učitelů, kteří by uměli novořecky, museli se tak na výuce dětí podílet i amatéři z řad emigrantů nebo starší mládež.⁶² V rozhovoru s Marií Thelenovou, pracovnící mezinárodního oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa uvádí, že: *„odpovědné orgány sekretariátu ÚV KSČ projevovaly značnou nelibost nad personálním stavem zaměstnanců řeckých dětských domovů, a dožadovali se nápravy. Problémem bylo kádrové obsazení jak řeckého, tak i českého personálu na domovech. Řečtí učitelé a instruktoři neměli dostatečné pedagogické znalosti a zkušenosti a nebyli politicky dostatečně vyspělí. Tento nedostatek se odstraní tím, že se špatné kádry vymění a provede se odporné a politické kurzy a školení zaměstnanců.“*⁶³ Elpiniki Vagnerová, na otázku zda měli řeckého učitele, v rozhovoru uvedla, že: *„Vychovatelé a vedení, to byli všechno Češi. Všichni byli Češi. Ale v té Chrastavě pak, tak jsme měli jednoho řeckého učitele. S ním jsme měli řecký jazyk, zeměpis a dějepis v řečtině, ale to bylo až v té Chrastavě, v těch Heralticích jsme žádného řeckého učitele ani vychovatele neměli.“*⁶⁴

⁶⁰ Slavomakedonské děti – děti slovanské menšiny žijící v řecké provincii Makedonie.

⁶¹ Nikos Zachariadis, jako řecký komunistický vůdce, výslovně žádal, aby se k těmto dětem přistupovalo jako k příslušníkům svébytného slavomakedonského etnika.

⁶² HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 27.

⁶³ Tito kurzy a školení připravovaly československé instituce, velmi často ve spolupráci s odbočnou budapeštského řeckého výboru EVOP v Československu. Viz Národní archiv v Praze, fond 100/3 mezinárodné oddělení 1948–1962, sv. 139/546.

⁶⁴ Příloha. Viz rozhovor č. 2.

Kulturní vyžití řeckých dětí v jednotlivých dětských domovech nelze zevšeobecnit, neboť ne v každém domově se dětem dostalo stejného kulturního vyžití. Je však známo, že řecké děti mají značnou zálibu ve zpěvu a tanci. V dubnu roku 1949 byla do Liběchova umístěna *Kulturní brigáda dětí svobodného Řecka*, která do Československa přijela z Maďarska. Tato skupina dětí jela velké propagační turné po Československu, a to v květnu a červnu roku 1949. Soubor navštívil téměř všechny řecké dětské domovy a mnohé tím inspirovaly, takže začaly vznikat jednotlivé taneční i pěvecké skupiny.⁶⁵ Víme, že jeden takovýto soubor se nacházel i v řeckém dětském domově v Chrastavě, což dokazuje dobová fotografie.⁶⁶ Dětské domovy byly také vybaveny rozhlasovými přijímači. Děti tak pravidelně poslouchaly stanici *Hlas svobodného Řecka*.⁶⁷ Paní Elpiniki Vagnerová v rozhovoru sice uvedla, že každý den v 19:00 poslouchaly v radiu zprávy, jestli se však jednalo o tuto rozhlasovou stanici, bohužel neuvedla.⁶⁸

4.4. Přijetí řeckých emigrantů československým obyvatelstvem

Dětem z Řecka se povětšinou dostalo vřelého přijetí, a to nejen ze strany komunistického režimu, ale i od československých občanů. Jejich vstřícnost nejspíše vyplývala z lidského soucítění s dětmi, které prošly válkou a ocitly se úplně samotné v cizí zemi. Všichni pamětníci, se kterými jsem měla možnost mluvit uvedli, že se o ně povětšinou starali velmi dobře a že české děti ve škole je přijaly také velice kladně. Janis Pataridis v rozhovoru vzpomínal na své české spolužáky: „*Přijali nás velmi dobře, velmi dobře. Oni ty učitelé jim řekli, aby nás vzali mezi sebe, aby se s námi kamarádili, že jsme přišli kde byla válka, a to. Takže nás přijali velmi dobře.*

⁶⁵ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 130.

⁶⁶ Příloha. Viz obr. č. 1.

⁶⁷ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 130.

⁶⁸ Příloha. Viz rozhovor č. 3.

*No a kolikrát oni nás rozsadili tak, abychom seděli český kluk a Řek, abychom se naučili česky.*⁶⁹

Československá veřejnost se o této situaci v Řecku poprvé dozvěděla z článku *Uprchlíci z Řecka žalují*, který byl uveřejněn v *Mladé frontě*.⁷⁰ Rudé právo o dva dny později ve svém článku informovalo o výpovědi uprchlíků a informují tak o krutém zacházení ze strany vládního vojska.⁷¹ Další informace přinesla ČTK, která ve zprávě s názvem *Řecké děti již v Československu* uváděla, že odjel repatriační vlak s řeckými dětmi. Osm set dětí bude dopraveno do záchytného tábora v Mikulově. Poté budou umístěny v ozdravovnách, popřípadě v soukromých rodinách.⁷² Článek pak končil výzvou pro československé občany, že nejvíce děti potřebují ošacení a ti nejmenší nějaké hračky, které je možné zaslat na adresu Československé-řecké společnosti, která je měla předat řeckým dětem.⁷³

V dalším dobovém tisku, konkrétně ve *Stráži severu* se můžeme, v jednom ze článků dočíst, že liberecké střední školy poskytnou na 150 dvojic, které povedou celostátní sbírku ve prospěch Československé-řecké společnosti v Liberci, zatím co v okrajových obcích pomohou Svaz české mládeže a Junák.⁷⁴ Článek končí tím, že výbor sester a samaritánů v Liberci prodávají losy státní dobročinné loterie ve prospěch Československé-řecké společnosti.⁷⁵ To vše svědčí o tom, že československým občanům nebyly osudy řeckých dětí lhostejné, a že se opravdu snažili těmto dětem pomoci. Důkazem nám může být i výpověď paní Januli Gregorové, která jako malá dívka pobývala, před příchodem do Československa, nějakou dobu v řeckém dětském domově v Polském Zhořelci a poté v Polici u Štětína. Na otázku, jak by porovнала polské a československé podmínky a chování vyučujících a vychovatelů, odpověděla takto: „*No to bylo nebe a dudy. Tady bylo o hodně lépe, lepší strava, všechno, ubytování. I lidi mi připadali přátelštější. Nehledě na to, že děti, jak chodily s Čechami dohromady do školy, tak to přece jenom bylo*

⁶⁹ Příloha. Viz rozhovor č. 1.

⁷⁰ *Mladá fronta*, 1. dubna 1948, č. 77, s. 1-3. V obci Brailovo u Prilepu je záchytný tábor pro Řeky a Makedonce, kteří uprchli na jugoslávské území před vládním vojskem. Mezi těmito lidmi je i 75 sirotek ve věku od jednoho do dvanácti let.

⁷¹ *Rudé právo*, 3. dubna 1948, č. 79, s. 2.

⁷² *Mladá fronta*, 22. dubna 1948, č. 95, s. 1. Ubytování v rodinách nakonec nebylo vůbec uskutečněno.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ *Stráž severu*, 21. dubna 1948, č. 94, s. 2

⁷⁵ Tamtéž.

*smíchaný, bylo to trochu jiný. V tom Polsku byly jen řecké děti, tak jsme nevěděly, či jsme a co se s námi děje... V Polsku, tam byl hodně takový jako vojenský režim. Tady byl teda taky jako režim, který se musel dodržovat, ale nebylo to až tak hrozný.*⁷⁶

5. Řecké dětské domovy na Liberecku

5.1. Chrastava

Domov řeckých dětí v Chrastavě byl zřízen v říjnu roku 1949.⁷⁷ Tehdy sem byly přemístěny děti z domova ve Starých Splavech.⁷⁸ Jednalo se o 38 chlapců a 34 dívek makedonské národnosti, s nimiž do domova přišli současně dva instruktoři a tři matky. Děti byly po příjezdu do domova v Chrastavě rozděleny do skupin podle věku a pohlaví (celkem 4 skupiny). V dohledné době bylo také zahájeno dočasné vyučování ve dvou třídách, a to v místnostech domova. Vyučování vedli makedonští učitelé Evangelia Joanidu, Jordana Sopurka a Ilias Giorgiovski. Čeští učitelé tomuto domovu zatím nebyli přiděleni.

Děti byly 28. října 1949 shromážděny ve společenské místnosti a společně oslavily československý a řecký svátek. Na oslavě promluvil školský inspektor Nikola Stojanovský, řečtí učitelé a také ředitel domova, jehož jméno se prozatím nepodařilo dohledat. Druhý den, na slavnostním večeru se pak děti představily chrastavskému obyvatelstvu. Předvedly makedonské tance a také výstup, který znázorňoval boj řeckých partyzánů. Dne 30. října 1949 se pak patnáct makedonských chlapců účastnilo štafetového běhu se zdravicí SSSR, jiné děti zase zpívaly do městského rozhlasu makedonské písně. Všechny tyto akce měly nepochybně vzbudit zájem a sympatie domácích obyvatel a měly zároveň usnadnit přijetí řeckých dětí v jejich novém domovském městě.

Po úvodních dnech, které se nesly ve slavnostním duchu, byl v chrastavském domově nastolen pevný denní program, až na drobné výjimky jednotný pro všechny

⁷⁶ Příloha. Viz rozhovor č. 3.

⁷⁷ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“*. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 138.

⁷⁸ V kronice města Chrastava je od řeckém dětském domově pouze jedna zmínka „rozhodnutím ministerstva školství z měsíce srpna 1951 bylo do dětského domova v Chrastavě přiděleno 120 řeckých dětí.“

čtyři skupiny. V 6:30 měly děti budíček, poté se umyly a uklidily si pokoje, v 7:15–7:30 proběhla snídaně, poté byla příprava na vyučování, v 7:45 pak děti odcházely do školy. Vyučování probíhalo od 8:00 do 12:00. Od 12:00 do 12:30 byl oběd, potom opět příprava do školy, ve 13:15 děti opět odcházely do školy na odpolední vyučování, to probíhalo až do 15:20. Mezi 15:20–16:00 děti odcházely ze školy a připravovaly svačinu, kterou dostaly po 16. hodině. Poté probíhal hodinu a půl volný režim. Děti si hrály, zpívaly, tančily apod. Od 18: do 18:30 se podávala večeře. Po ní měla I. a II. oddělení opakování učiva s makedonským učitelem. Oddělení III. a IV. mělo opět hry, zpěv, různé kroužky, poslech rozhlasu ve společenské místnosti. Poté se děti umyly a ve 21:00 měly večerku. V sobotu a v neděli byl pak budíček posunut na 7:30, v tyto dny si děti musely povinně opakovat učivo.⁷⁹

Počet dětí, ale i odborného personálu v dětském domově v Chrastavě postupně stoupal. K 1. lednu 1950 se v dětském domově v Chrastavě nacházelo jedno dítě do 6 let, 88 dětí do 15 let, dále tři matky a čtyři instruktoři. V únoru 1950 pak byla Chrastava zhodnocena, jako domov, který je vzorný, a to po všech stránkách. V únoru roku 1951 pak byl proveden Ministerstvem školství, věd a umění průzkum internátních škol a zařízení pro řecké děti, protože se chystal přechod řeckých dětí do českých škol. Z průzkumu vyplývalo, že: *„podle věku bylo v dětském domově v Chrastavě třicet dětí I. ročníku, třicet dětí III. Ročníku a dvacet devět dětí IV. ročníku. První ročník má učebnu v domě ČSM, a vyučování probíhá jen v mateřském jazyce. Druhý ročník má učebnu v místní národní škole, ve třídě jsou stále přítomni řečtí instruktoři, česky je učí Vojtěch Petříčka, děti mají družbu se 4. třídou české národní školy. Čtvrtý ročník má učebnu ve starém domě na náměstí, česká učitelka M. Tichá má krásné výsledky. V domově probíhá vyučování jednu hodinu denně. Řečtí instruktoři nemají pedagogického vedoucího, dosud jím byl ředitel střední školy v Chrastavě, ale pro zvýšení pedagogické úrovně vyučování řeckými instruktory neudělal nic. Domov je umístěn v krásné, 40 let staré budově s ústředním topením, se zahradou, koupalištěm, malým a velkým hřištěm.”*⁸⁰

⁷⁹ Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.

⁸⁰ Tamtéž

Na poradě vedoucích domovů a samospráv, která se uskutečnila 21. března 1951, byla uvedena zpráva, z níž vyplývalo, že všechny děti byly očkovány proti záškrtu a TBC, všem dětem pak byly zakoupeny cvičky a že v domově jsou s úspěchem provozovány zájmové kroužky a to malířský, recitační a pěvecký. Zprávu uzavíralo konstatování, že spolupráce českého a řeckého personálu je dobrá.⁸¹

Vzhledem k bezproblémovému chodu dětského domova v Chrastavě se do budoucna počítalo s navýšením počtu dětí. Milan Konečný a Antula Botu uvádějí že: „dne 30. srpna 1951 přemístila správa domova v Krásném Poli na příkaz Československé řecké společnosti do domova Chrastava sedm dětí. Porada Řecké akce 27. srpna 1951 rozhodla, že z Chrastavy přijde 75 dětí do Kysiblu Kyselky, zbytek dětí z Chrastavy přejde do domovů Sobotín a Klokočov. Do uvolněného domova v Chrastavě pak přijde 120 dětí ze všech domovů, které mají být připraveny k závěrečným zkouškám na nižší střední škole.”⁸² Tento záměr ale zřejmě nebyl splněn, neboť 120 dětí se v domově nacházelo až v roce 1952. K 31. srpnu 1951 měla Chrastava 94 dětí ve věku 6 – 15 let, 3 řecké a 3 české vychovatele, českou zdravotnici, řeckého učitele, českou administrativní sílu, jednu řeckou a 7 českých pomocných sil.⁸³ Kdy byla přesně ukončena činnost řeckého dětského domova v Chrastavě, není z archivních pramenů ani z mnou prostudované literatury známo, ale z rozhovoru s paní Janulou Gregorovou lze předpokládat, že to bylo někdy v roce 1956. V rozhovoru na otázku, kdy přijela do dětského domova v Chrastavě uvádí, že: „To bylo v roce 1956, a to byl vlastně poslední rok, kdy tam byly řecké děti. Oni nám pak řekli, že tam přijedou Vietnamci.”^{84,85}

⁸¹ Tamtéž.

⁸² BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 167.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Státní okresní archiv v Liberci, *Městská kronika Chrastavy*. Z této kroniky lze vyčíst, že v červenci roku 1956 do Chrastavy přijelo na 100 vietnamských dětí. Ze školní kroniky je pak patrné, že děti navštěvovaly místní Základní školu na Náměstí 1. máje, kde tvořily čtyři třídy po pětadvaceti žácích, a to ve školním roce 1956/1957. Dne 20. července 1957 Chrastavu navštívil dokonce i tehdejší vietnamský prezident Ho Či Min, který byl v Československu na státní návštěvě. Vietnamské děti v chrastavě zůstali celkem tři roky, až do června 1959, kdy odjely zpět do Vietnamu.

⁸⁵ Příloha. Viz rozhovor č. 3.

5.1.1. Školní výuka a kultura v domově

V dětském domově v Chrastavě byl plně využíván rozhlas. Dětem takto byly pouštěny řecké i české písně z gramofonových desek. Děti také samy účinkovaly a jejich připravený program byl také vysílán rozhlasem v domově. Každou neděli pak byla slavnostně vztyčována česká i řecká vlajka a k dětem byl veden proslov. Jednalo se o běžný rituál, což potvrdila i paní Vagnerová, která v chrastavském domově pobývala mezi lety 1952–1954: „*Ráno jsme měli vždycky nástup, tam jsme vždycky zpívali hymnu a věšeli vlajku.*”⁸⁶ Dále se velice dobře osvědčila tzv. samospráva dětí. Ta vedla děti k samostatnosti a také přispívala k udržování kázně a pořádku. Každou sobotu pak děti pracovaly na zahradě a také na prostranství kolem domova.⁸⁷

Dětský domov Chrastava nebyl uzavřeným společenstvím, jak by se mohlo na první pohled jevit. Ze strany vedení naopak plynula snaha o zapojení řeckých dětí do aktivit místních zájmových skupin a tamního společenského dění. Děti z dětského domova tak spolupracovaly s místní skupinou ČSM či příslušníky SNB v Chrastavě, kteří přislíbili cvičit chlapce v branné výchově. Pro místní obyvatele měla být údajně nastudovaná i nějaká divadelní představení.

V srpnu 1951 byly děti z chrastavského domova poslány na rekreaci. Některé děti byly v rekreačním středisku Lesná v okrese Valašské Meziříčí, dále ve střediscích Poličná, Loučky a Louky u dnešního Zlína. Několik dětí bylo posláno do střediska Nové Hamry u Karlových Varů. Děti se zúčastnily také zimní rekreace, a to v roce 1952 v objektu Krajského národního výboru v Liberci Františkově. Probíhala dokonce i družba mezi řeckým domovem v Chrastavě a českým dětským domovem v Kostelci. Ten řeckým dětem věnoval album fotografií a knihy s věnováním zaměstnanců domova.⁸⁸ Jak je zřejmé ze strany československých úřadů byla snaha pobyt řeckým dětem v Československu v rámci možností zpříjemnit.

Co se týče prospěchu dětí ve škole, lze obecně konstatovat, že každým pololetím zlepšoval. Z archivních dokumentů jsem zjistila, že : „*za I. pololetí 1952 se zlepšil prospěch žáků proti čtvrtletí tak, že počet žáků s průměrem 1,9 stoupl z 13 na*

⁸⁶ Příloha. Viz rozhovor č. 2.

⁸⁷ Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.

⁸⁸ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 168-169.

18 a s průměrem do 2,9 ze 74 na 86, naproti tomu počet žáků s průměrem do 3,9 z 26 na 10, přičemž pouze 5 žáků mělo známky mezi čtyřkou a pětkou. Lepší žáci pomáhali slabším, zejména v přípravných kroužcích, kde byla spolupráce kontrolována a bodována. Sedmnáct dětí bylo odměněno za pololetí vyznamenáním”⁸⁹ Vzhledem k odlišnosti českého a řeckého jazyka by se dalo předpokládat, že řeckým dětem bude dělat potíže osvojení češtiny. Jak ale potvrdili pamětníci v rozhovorech, naučit se nový jazyk jim nedělalo větší problémy. Jak v rozhovoru uvedla paní Vagnerová: „já si nepamatuji, že bych s tím měla nějaký problém. Děti se rychle učí, opravdu mi to nedělalo větší problémy. No já zrovna, je pravda, sem patřila mezi ty lepší. Já nebyla na matiku třeba vůbec, ale jazyky mi šly.”⁹⁰

Na pobyt řeckých a makedonských dětí v Chrastavě po letech zavzpomínal místní kronikář. Ve článku se píše, že děti byly ubytovány v dnešním VÚDM a na vyučování chodily do školy za kostelem. Místní chrastavský kronikář PhDr. František Vydra vzpomínal, že děti zvládly češtinu celkem brzy. Mezi dětmi byla valná většina národnosti makedonské, ostatní národnosti řecké. Učitel makedonštiny se jmenoval Stavros Papageorgiu a řečtinu tu vyučoval Stratos Lambrinakos. Z vyprávění kronikáře vyplývá, že děti rády zpívaly, v době velkých svátků chodily oblečené v makedonských národních krojích, navštěvovaly zájmové kroužky, a když ukončily základní školu, tak mnohé z nich pak studovaly v naší republice na středních školách. Tento pobyt makedonských a řeckých dětí hodnotil PhDr. Vydra jako jednu z nejzajímavějších událostí poválečné historie města Chrastavy.⁹¹

Také pro řecké děti byl pobyt zajímavou a zřejmě i příjemnou zkušeností, jak dokazuje dopis bývalé makedonské žákyně:

“Milý pane řediteli, milí učitelé! Děkuji mockrát za dopis a pohlednice, které mě velice potěšily a připomněly léta prožitá v Československu.

⁸⁹ Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.

⁹⁰ Příloha. Viz rozhovor č. 2.

⁹¹ VYDRA, František: *BULLEIN Společnosti přátel historie města Chrastavy. Makedonské děti v Chrastavě*. No 148/duben 2007. Str. 3–4.

Zde ve městě Skopje žijeme v jednom domě s Charikií Božarovou, která taktéž chodila se mnou do jedné třídy a při čtení vašeho dopisu a prohlížení pohlednic jsme si zaplakaly, protože nám připomněly prožité dětství v našem druhém domově – v ČSSR.

Na Vás pane řediteli, i na vaši manželku si dobře vzpomínáme, také na ostatní učitele.

Vaše manželka nás učila ruštinu, dobře si pamatujeme na učitelku češtiny a zpěvu, na učitelku dějepisu a matematiky a na naši třídní paní Václavíkovou.

Naše osudy byly různé. Vyrůstala jsem po domovech bez rodičovské lásky, bez nežných pohlazení. Vy všichni jste nám nahrazovali naše nejdražší, proto každá vzpomínka na Vás je nám velmi milá.

Z domovů jsme se rozjížděli na různé strany, za studiem, za prací, za výdělkem. Získali jsme nové zkušenosti, zapracovali jsme na různých zaměstnáních. Pak přišla svatba, rodina a ten obvyklý koloběh života. Některé z nás si vzaly české chlapce, se kterými zůstaly v domovech.

V posledních letech v nás vzplanula touha po rodném domově, po vlasti, a tak jsme se vrátili po dvaceti letech domů, i když jsme odvykli zdejšímu způsobu života. Manžel dělá v železárnách technika v oboru metalurgie, žijeme si krásně. Já nyní hodlám nastoupit do zaměstnání, když už děti povyroستly. Jenže bez ukončené osmileté školy nikde do práce neberou.

Proto vás žádám o zaslání vysvědčení, kterým se mohu prokázat. Prosím Vás, abyste mi prominuli, že Vám dělám starosti. Vysvědčení, které jste mi poslali, zní na jméno Olga Dimovská. Nevím, jak se to stalo, snad tím, že do Vaší školy chodila též Olga Dimovská a tím nastala ta chyba. Já jsem byla vedena pod jménem Kristina DIMOVSKÁ a vychodila jsem školu v roce 1951–1952. teď se jmenuji Kristina Kuskorovská. Co nejsrdečněji pozdravuji všechny učitele a známé”⁹²

⁹² VYDRA, František: *BULLEIN Společnosti přátel historie města Chrastavy. Makedonské děti v Chrastavě*. No 148/duben 2007. Str. 3-4.

5. 2. Frýdlant v Čechách

Domov řeckých dětí ve Frýdlantu se nacházel v objektu bývalého Domova mládeže. Tento objekt poskytl Krajský národní výbor (dále jen KNV) v Liberci. Aby tato budova byla dána do užívání pro řecké děti, musela být Československou řeckou společností podána písemná žádost, jelikož KNV byl zároveň osloven i školským referátem s žádostí o využití této budovy pro třetí třídy národní školy. Nakonec bylo vyhověno řecké společnosti.

Do Frýdlantu měly být dne 15. září 1949 převezeny děti z Mariánských Lázní, ale vzhledem k tomu, že děti byly ještě v karanténě a měly nedostatečné ošacení, které v té době opatroval KNV Karlovy Vary, tak byl odjezd dětí odložen a nakonec stanoven na 26. září 1949.⁹³

Celkem 54 řeckých dětí bylo do Frýdlantu převezeno 27. září 1949. V průvodní zprávě pak bylo uvedeno že *“při převzetí dětí bylo zjištěno nedostatečné oblečení dětí, většina, zvláště malé měly jenom jednu košilku, jedny trenky a jedny nové boty. Pop stránce zdravotní bylo zjištěno, že polovina dětí byla onemocněná mikrosporou (kožní plíseň). Pro děti bylo připraveno již předem ubytování a řádné stravování.”*⁹⁴

Dle seznamu dětí a instruktorů se ve frýdlantském řeckém dětském domově nacházela naprostá většina dětí ve věku mezi 6 až 12 lety. Pouze jedno dítě dosáhlo teprve pěti let a jedno naopak přesáhlo hranici dvanácti let. Společně s dětmi přijeli také instruktoři. Jeden ve věku 25 let, druhý ve věku 26 let. Další žena, která přijela, měla v té době 46 let a byla zároveň matkou dvou dětí ze skupiny., Tato žena pracovala v kuchyni.⁹⁵

Jak bylo řečeno výše, v rámci přechodu řeckých dětí do českých škol provádělo Ministerstvo školství, věd a umění v únoru 1951 byl prováděn průzkum internátu v Libereckém kraji, byl prováděn Ministerstvem školství, věd a umění. Tento průzkum se konal v rámci přechodu řeckých dětí do českých škol. Domova ve

⁹³ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948”*. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 134.

⁹⁴ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948”*. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 134.

⁹⁵ Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.

Frýdlantu se to ale netýkalo, protože měl být v dubnu 1951 z technických důvodů zrušen. Jednalo se o starší budovu se zahradou na okraji města. Uvnitř byla budova nevzhledná a nevymalovaná. K 21. květnu 1951 bylo definitivně rozhodnuto o zrušení dětského domova ve Frýdlantu v Čechách. Děti byly převezeny do dětského doma v Krásném Poli. Hospodářská a finanční likvidace pak probíhala ve dnech 25. – 29. května 1951. Zrušení řeckého dětského domova ve Frýdlantu proběhlo za přítomnosti vedoucího domova Františka Svobody a pověřenkyně Československé-řecké společnosti při KNV v Liberci Drahuše Plechatá.⁹⁶

5. 2. 1. Školní výuka a kultura v domově

Za podpory školského referátu Okresního národního výboru a škol byly domovu řeckých dětí ve Frýdlantu poskytnuty školní lavice a tabule, tím byly vytvořeny podmínky pro vznik dvou tříd. Po nějakém čase byla za pomoci Okresního národního výboru uvolněna v české škole uvolněna jedna třída, kde následně probíhala výuka řeckých dětí.⁹⁷ Deset dětí se pak nacházelo ve 2. ročníku, jedenáct dětí ve 3. ročníku, devět dětí ve 4. ročníku a pět dětí v 5. ročníku. Jako český učitel jim byl přidělen Josef Marek a dvě hodiny denně je vyučoval čtení, psaní a počítání v českém jazyce. Poté děti dvě až tři hodiny vyučoval řecký učitel. V domově si pak děti látku ještě musely opakovat. Na střední školu chodilo celkem 19 dětí. Budova školy se nacházela na druhém konci Frýdlantu a řecké děti chodily do tříd společně s českými.⁹⁸

Ve volném čase se dětem věnovali dva řečtí instruktoři J. Theodoridis a G. Kesaris. Kontrolovali pořádek a čistotu v ložnicích, výzdobu budovy apod. Ve volném čase děti chodily i do kina, a to každou neděli dopoledne. Děti navštívily také Frýdlantský zámek, kde se jim, dle jedné ze zpráv, velmi líbilo. Každý den v určitou hodinu děti poslouchaly rozhlasovou stanici *Svobodné Řecko*, což potvrdila

⁹⁶ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 159.

⁹⁷ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str.135.

⁹⁸ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 159.

i pamětnice Elpiniki Vagnerová: „no a pak v sedm hodin byly zprávy v radiu to jsme seděli a poslouchali zprávy. No takže takový byl náš program, no.”⁹⁹

V roce 1949 zde naprostá většina dětí z frýdlantského domova trávila své první Vánoce. Jak uvádí Petros Cironis: „svátky vánoční byly pro děti velkým překvapením a velkou radostí. V kuchyni bylo již několik dní předem napečeno různé cukrový a připraveny vánoční dárky. Mnoho dárků bylo darováno ONV ve Frýdlantu v Čechách, od Rady žen v Jablonci nad Nisou a školních dětí. Byl vyzdoben vánoční strom, který budil pozornost všech dětí, neboť trávily první vánoce u nás v Československu. Po štědrovečerní večeři byly rozdány dárky, které děti přijaly s rozzářenýma očima, zvláště děvčata měla velkou radost z panenek”.¹⁰⁰ Je zřejmé, že tento vánoční čas se zaměstnanci domova, ale i občané Frýdlantu a okolních měst snažili dětem co nejvíce zpříjemnit.

5. 2. Machnín

Domov řeckých dětí byl zřízen ve vilové rezidenci uprostřed parku. Správcem domova se stal Karel Adam¹⁰¹. Příkazem Československé řecké společnosti ze dne 26. 8. 1949 mělo být do začátku září 1949 převezeno do Machnína 37 dětí ze Stráže nad Nisou. Zpráva za rok 1949 uvádí, že se zde nacházelo celkem 51 dětí předškolního věku a také 12 matek. Ošacení pro děti v domově bylo v té době shledáno jako dostačující, vybavení včetně nábytku bylo nově pořízeno.¹⁰²

K datu 1. ledna 1950 se v tomto domově nacházelo celkem 51 dětí, z toho se 48 pohybovalo ve věku mezi 6 až 15 lety, pouze 3 děti byly předškolního věku. Nadále v domově společně s dětmi zůstalo 10 matek a jeden instruktor. Na jednání Československé řecké společnosti v Praze dne 7. března 1950 byl domov v Machníně zařazen do seznamu těch domovů, které měly nadále zůstat v provozu. K tomuto

⁹⁹ Příloha. Viz rozhovor č. 2.

¹⁰⁰ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948”. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 135

¹⁰¹ Vedoucí Karel Adam v roce 1949 spravoval současně dva domovy. Jeden v Machníně a druhý ve Stráži nad Nisou, ale od 1. 9. 1950 pak spravoval už jen řecký domov v Machníně.

¹⁰² Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.

rozhodnutí přispěla i skutečnost, že v únoru roku 1950 v tomto domově proběhla kontrolní návštěva a vše bylo vyhodnoceno jako vyhovující a vzorně čisté.¹⁰³

Přesto bylo poradě Řecké akce ze dne 13. června 1950 pak bylo schváleno zrušení domova. Nadále měl objekt sloužit jako rekreační středisko pro nemocné. Děti, které do té doby pobývaly v řeckém domově byly převezeny do dětského řeckého domova Veselíčko. Tuto informaci potvrdil v rozhovoru pan Janis Pataridis, ale ten uváděl dobu odchodu do Veselíčka o dva roky později. Z dostupných informací se dá říct, že v roce 1950 tento odchod dětí neproběhl. K 15. prosinci 1950 se v domově stále nacházelo 49 dětí ve věku od 6 do 15 let, řecký personál byl v počtu 5 osob. Jako učitel a odpovědný řecký vedoucí byl veden Jannis Zachariadis.

Jak bylo řečeno výše, co se týkalo materiálního zabezpečení, bylo vše shledáno v naprostém pořádku. Problémy byly shledány s výchovou dětí a také s výukou. Nebyl zde dostatečná personální kapacita a dětem se neměl pořádně kdo věnovat. Chyběli zde čeští učitelé a vychovatelé. Děti také nebyly v dobrém zdravotním stavu. A. Botu a M. Konečný ve své knize uvádějí zprávu o stavu „Řecké akce z března roku 1951, která uváděla, že: *„dne 14. března 1951 byla provedena lékařská prohlídka všech dětí lékařskou brigádou z Liberce. Na poradě vedoucích domovů a samospráv 21. 3. 1951 sdělil Karel Adam, že ústavní lékař se dětem dostatečně nevěnoval. Brigáda shledala nález slepého střeva, počátečního stavu žloutenky a starého svrabu.”*¹⁰⁴ Dětem také chyběla řádná tělesná výchova. Děti neměly dostatečné školní vybavení (učebnice, brašny, jiné školní pomůcky), v domově se nenacházely žádné hry ani žádné sportovní vybavení. Ministerstvem práce a sociální péče bylo navrženo domov zrušit, ale nestalo se tak. Domov byl převzat novým provozovatelem a to 28. prosince 1951. Novým ředitelem byl ustanoven jistý pan Bouma. Ale ani s novým vedoucím se situace v domově moc nezlepšila. Nadále scházelo základní vybavení jako např. přístroje a děti tak musely jíst pouze lžící. Také v domově chyběla knihovna a přetrvával nedostatek prostěradel a povlečení.¹⁰⁵

¹⁰³ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 200.

¹⁰⁴ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 200.

¹⁰⁵ Tamtéž. Str. 200-201.

Co se týče školní docházky, vyučování a kulturního života v řeckém domově v Machníně, literatura ani archivní materiál neposkytují příliš mnoho informací. Opřít se můžeme pouze o zprávu z porady o výchově a vyučování řeckých a makedonských dětí Ministerstva školství, věd a umění z 18. prosince 1951. Ředitel školy pan Volný na poradě uvedl, že začátek výuky společné s řeckými dětmi byl velmi obtížný.¹⁰⁶ Čeští žáci sice byli dostatečně připraveni na příchod řeckých dětí, ale nebyla zde dostatečná spolupráce s řeckým dětským domovem. Dalším problémem byla cesta dětí do školy, protože domov byl od školy vzdálen 2 km. Děti proto byly rozděleny do skupin, každá měla svého dětského vedoucího, který měl na starosti příchod a odchod své skupiny. Dále ředitel školy ve zprávě uváděl, že měli na škole několik neukázněných řeckých žáků. Tito byli za trest rozsazeni a nadále seděli v lavicích sami. Jak je ve zprávě uvedeno, žáci tento trest velice těžce nesli a ve svém prospěchu se velice zlepšili.¹⁰⁷

Dále můžeme vycházet z rozhovoru s panem Janisem Pataridisem, který uvedl, že v Machníně nebyla škola. Děti docházely každý den pěšky z Machnína do školy v Chrastavě, kde se učily s místními dětmi i s dětmi z chrastavského řeckého dětského domova. Co se týče denního programu dětí, opět můžeme vycházet pouze z výpovědi pana Pataridise, ten vzpomíná, že: *„my jsme v tom domově měli každý oddíl, a ten měl svého vychovatele a každý oddíl měl na celý den program. Denní rozkaz se tomu říkalo. Ten první oddíl třeba bude pomáhat zahradníkovi od tolika a tolika hodin. Ráno jsme vždycky měli budíček v 6 hodin, do půl 7 rozcvička od půl 7 do 6:45 jsme se museli umýt a ustlat postele a v 7 hodin byla snídaně. Od 7 do 7:30 byla ta snídaně, pak byl nástup a když byl ten nástup, tak se četl ten program na celý den. Tam se říkalo, co bude jaký oddíl dělat. Pomáhali jsme na zahradě nebo v zimě jsme vyhazovali sníh a tak. No a takhle to šlo každý den.“*¹⁰⁸

¹⁰⁶ Toto potvrdil i učitel a odpovědný řecký vedoucí Jannis Zachariadis, který v diskusi na poradě Ministerstva školství, věd a umění uvedl, že kázeň dětí byla z počátku velmi slabá, protože výchovná práce v dětském domově v Krásném Poli, odkud děti přišly, byla nedostatečná.

¹⁰⁷ Státní okresní archiv v Liberci, fond ONV Liberec. Výchova a vyučování Řeckých a Makedonských dětí, kr. 283.

¹⁰⁸ Příloha. Viz rozhovor č. 1. Rozhovor s Janisem Pataridisem. Viz příloha č. 1.

5. 3. Raspenava

O řeckém domově v Raspenavě se nedochovaly žádné archivní dokumenty, ale podle ústního sdělení tajemníka Obecního úřadu v Raspenavě víme, že zde byl domov pracujícího dorostu, zejména tedy dívek. Literatura uvádí, že po roce 1950 žily v domově řecké dívky, které pracovaly jako přadleny v závodě Česana. Do Raspenavy přišly ze Zlatých Hor v okrese Jeseník, kam se také postupně vracely. V roce 1957 pracovaly v Raspenavě ještě čtyři řecké dívky.¹⁰⁹

5. 4. Stráž nad Nisou

Domov řeckých dětí ve Stráži nad Nisou se nacházel v budově Masarykovy ozdravovny a děti zde byly soustředěny už v roce 1948.¹¹⁰ Bylo zde umístěno 70 malarických dětí. Zdravotní dozor nad nimi vykonával místní obvodní lékař. V první polovině roku 1949 zde byly soustředěny především děti předškolního věku. Jednalo se o 52 dětí ve věku 1 až 6 let. K těmto dětem pak bylo vybráno 5 schovanců makedonské národnosti, kteří měli velmi dobrý vztah k dětem. Starší děti navštěvovaly místní školu, ty mladší pak byly vyučovány v budově, která patřila k ústavu. *Kronika řeckého lidu* uvádí, že: „Budova byla využívána Československým Červeným křížem a byla předána Krajskému národnímu výboru pro Řeckou akci. Zpráva o revizi z 22. 11. 1949 říká, že domov je obsazen 67 dětmi a 5 makedonskými matkami. V tuto dobu spravoval tento domov Karel Adam, který, jak už bylo zmíněno výše, vedl současně řecký domov v Machníně. Děti zde neměly dostatečné ošacení, nemají žádné zimní věci ani obuv a také postrádají ručníky.”¹¹¹

K 1. lednu 1950 už zde pobývaly pouze 3 děti předškolního věku, dětí od 6 do 15 let bylo 67. Také zde pobývalo 6 matek a 3 instruktoři, jedním z nich byl Nikos Kontos. Přesto počet dětí postupem času stoupl, uvažovala řecká akce o zrušení

¹⁰⁹ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“*. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 146

¹¹⁰ V dobovém tisku, konkrétně ve Stráži ve článku s názvem „Řecké děti do Stráže nad Nisou“ se můžeme dočíst, že Masarykova ozdravovna ve Stráži nad Nisou je ve správě spolku Československého Červeného kříže v Liberci a že tento objekt poskytne řeckým dětem. Stráž severu, 21. dubna 1948, č. 94, s. 2

¹¹¹ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečti uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 247

domova, jehož činnost je doložena k srpnu 1950. Po likvidaci domova byly děti přesunuty do domovů v Klokočově, Unčíně a Chrastavy.¹¹²

V archivních materiálech ani v literatuře se k existenci řeckého dětského domova nepodařilo objevit více relevantních informací.

6. Řeční emigranti v Československu v 50. letech

6.1. Formování řecké komunity v Československu

Nepřehlédnutelné změny ve vztazích mezi Řeckem a hostitelskými státy, včetně Československa se začaly projevovat v období let 1951-1952. Komunistické režimy a exilová vláda Komunistické strany Řecka poznali, že pobyt řeckých uprchlíků ve spřátelené cizině nebude mít krátkodobý charakter, jak se původně očekávalo.¹¹³ Hradečný ve své knize uvádí, že *„dosavadní téměř totální izolace řecké komunity od okolního prostředí se přestala jevit jako přijatelná především hostitelským komunistickým reprezentacím, které v podmínkách existence „polonezávislých řeckých států“ uvnitř svých zemí neměly možnost uplatňovat bezvýhradnou kontrolu nad všemi příslušníky řecké komunity i nad všemi sférami jejich života. Řeční komunisté viditelně ztráceli v očích politických reprezentací zemí sovětského bloku svou prvotní aureolu hrdinských a ostrílených „bojovníků proti nepřátelům táboru míru“ a začali být spíše posuzováni jako soudruzi, kteří postrádají jakékoliv zkušenosti z politické a organizační práce v době míru a kteří musí být „bratrskými“ stranami vychováni, poučováni a vedeni. Projevem této nové tendence, která se výrazně projevila i ve vztahu československých komunistických patronů k politickému vedení řeckého exilu, byla stále menší ochota vzházet vstříc jeho dosavadním požadavkům a stále viditelnější snaha zasahovat do jeho dosud úzkostně střežené hájemství.“*¹¹⁴

Této situace si byl dobře vědom i československý komunistický režim, jehož představitelé věděli, že lpěním na prvotním uspořádání by nedosáhlo určeného

¹¹² Tamtéž. Str. 248.

¹¹³ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 59.

¹¹⁴ Tamtéž.

efektu, ale mohl by si tím proti sobě popudit Moskvu, příp. ostatní „lidově demokratické“ přátele.¹¹⁵ Ve snaze přizpůsobovat se novým okolnostem přistoupilo vedení Komunistické strany Řecka ke zrušení dosavadních organizací mládeže a žen EPON a PDEG¹¹⁶, a to v rámci všech zemí sovětského bloku. Členové a členky těchto organizací se měli zapojit do jiných, odpovídajících organizací daných komunistických zemí. U nás v Československu to byl například Československý svaz mládeže, Pionýr nebo Československý svaz žen. Ostatní příslušníci řecké komunity u nás byli vyzváni ke vstupu do odborových organizací, konkrétně do ROH.¹¹⁷ Paní Janula Gregorová v rozhovoru potvrdila, že politický tlak na řeckou komunitu tu ze strany režimu určitě byl. Na otázku, zda je nutili vstoupit do Československého svazu mládeže odpověděla. „No takhle, my jsme v tom byli vychovávaný. Samozřejmě nás k tomu vedli. Určitě na nás svým způsobem politicky působili. To ale na každého, samozřejmě. Ve svazu mládeže jsem byla, to jsme museli, a my jsme i chtěli vlastně. Prostě nás k tomu vedli.“¹¹⁸

Vyvolané změny ve vztazích mezi komunistickým režimem a vedením řeckého exilu nezměnil nic na tom, že život a utváření řecké komunity se i nadále vyvíjel. Co se týče vývoje řeckého osídlení, to bylo v 50. letech charakterizováno především přesunem velkého počtu řeckého obyvatelstva z malých měst v pohraničních oblastech do velkých měst a do průmyslových center.¹¹⁹ Nicméně ve vztahu k českému prostředí zůstali řečtí emigranti i nadále uzavřenou komunitou.¹²⁰

V archivních pramenech se dochovala zpráva o stavu řecké emigrace v Československu k 1. lednu 1953 vypracovaná mezinárodním oddělením Ústředního výboru komunistické strany Československa. Ve zprávě se uvádí, že *„žádosti o československé státní občanství nejsou příslušníky řecké politické emigrace podávány. Je znám pouze jeden případ, že řecký příslušník dostal*

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Všeřecký demokratický svaz žen.

¹¹⁷ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 60.

¹¹⁸ Příloha. Voz. Rozhovor č. 3.

¹¹⁹ Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945-1962, sv. 139/546.

¹²⁰ HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 66.

*československé státní občanství. A jsou známi tři případy, kdy řečtí příslušníci žádají o sňatek s československou státní příslušnicí*¹²¹

Tyto migrační pohyby příslušníků řecké komunity měly jistě souvislost s ekonomickými záměry československého komunistického režimu. Ten kladl v 50. letech velké nároky na přísun nových pracovních sil a to zejména do stavebnictví a těžkého průmyslu.¹²² Výrazný názorový posun ohledně zaměstnávání řeckých emigrantů nastal u vedení Komunistické strany Řecka.¹²³ Komunistická strana Řecka opakovaně vštěpovala emigrantům ve spřátelených zemích do paměti, že mají povinnost připravit se, a to co nejlépe, na úkoly, které je čekají po návratu do vlasti.¹²⁴

Jak jsem již uvedla, po prohře řeckých komunistů v občanské válce se ukázalo, že zde řečtí občané budou muset zůstat a přizpůsobit se zdejšími podmínkám a začlenit se do většinové společnosti. Je zřejmé, že adaptace řeckých emigrantů na naše podmínky nebyla jednoduchá. Tito lidé byli zasaženi válkou v jejich vlasti a najednou se ocitli v úplně jiné zemi, daleko od domova, od svých rodin a příbuzných, v zemi, kde panují jiné klimatické, společenské a kulturní podmínky. O jazykové bariéry nemluvě. Neznalost jazyka mohla vést k izolaci řecké komunity, ale i ke vzniku xenofobie. Naštěstí však byly tyto projevy, alespoň ke vztahu k řecké komunitě, československému národu cizí. A právě proto, aby nedošlo ke zmíněné izolaci řecké komunity, pořádaly se různé společenské, velkoplošné akce. Respondentka, paní Elpiniki Vagnerová v rozhovoru uvedla, že akce podobného typu se rozhodně konaly. “To vždycky byly nějaký večírky. Dřív jsme to měli v sále na

¹²¹ Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945-1962, sv. 139/547.

¹²² HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha, 2000. Str. 66.

¹²³ Archivní materiály vypovídají o tom, že původně chtěl Nikos Zachariadis se svými spolupracovníky v řeckém komunistickém ústředí chtěli výslovně zaměstnávání svých krajanů v zemědělství a nebo v potravinářství. Později, na podzim roku 1950 už souhlasil s tím, že se zapojí do pracovního procesu v průmyslu, a v roce 1952 už sám Zachariadis požadoval, aby Řekové žijící v Československu byli hromadně přerazováni do těžkého průmyslu. Viz Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945-1962, sv. 139/548.

¹²⁴ Vasilis Bartziotas – člen předsednictva Ústředního výboru Komunistické strany Řecka a také jeho zplnomocněný představitel na zasedání v Bukurešti podotkl, že je nutné si uvědomit, že všechny kádry řeckých emigrantů musí po svém návratu do vlasti převzít jako každý jeden vedoucí úlohu ve výrobě, hospodářství, zemědělství nebo na jiném úseku. Proto se všichni funkcionáři musí stát nejlepšími kvalifikovanými pracovníky na různých úsecích práce při budování nového osvobozeného Řecka, aby vedli ostatní okolo sebe. Viz Národní archiv v Praze, fond 100/3 mezinárodní oddělení 1945-1962, sv. 132/520.

Hlavním nádraží, na Žofíně taky, tam to bylo krásný ty večery. Vždycky jsme taky vystupovali. Já dřív tančila a taky zpívala, tak jsme vždycky vystupovali. To jsme tenkrát vyhráli v Krnově, myslím, že to bylo v roce 1956 nebo tak, tak jsme jeli do Maďarska tenkrát.“¹²⁵. Byly vydávány i nejruznější publikace, samozřejmě v první řadě s obsahem politickým, ale i s obsahem vzdělávacím. V 50. letech byl dokonce natočen i film, který zachycoval příchod řeckých dětí do Československa a jejich život v řeckých dětských domovech.¹²⁶

6.2. Slučování řeckých rodin

Slučování řeckých rodin měl na starosti Iannis Ionnidis, člen Ústředního výboru Komunistické strany Řecka, který přijel do Prahy a to 1. února 1950. Ionnidis projednával slučování řeckých příslušníků, dětí a rodičů, kteří žili odděleně a to v několika lidově demokratických státech.¹²⁷ Jmenný seznam osob měla vyhotovit Komunistická strana Řecka a poté jej předat Ústřednímu výboru Komunistické strany Československa.¹²⁸ V *Kronice řeckého lidu* se uvádí, že “V. Bartziotas informoval v roce 1950 českou stranu o souhlasu sovětské vlády se slučováním rodin řeckých příslušníků v lidově demokratických zemích. Slučování rodin probíhá od roku 1951 a bylo součástí plánu práce Mezinárodního oddělení Ústředního výboru komunistické strany Československa. Podle něj se mělo ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociální péče zajistit, provést a ukončit slučování řeckých rodin odjezdem z Československa do zemí lidové demokracie v počtu asi 150 osob a příjezdem do Československa asi 300 osob. Termín nebyl plánem stanoven.“¹²⁹ Bohužel se mi nepodařilo v literatuře a ani v archivních materiálech dohledat více informací ohledně slučování řeckých rodin.

¹²⁵ Příloha. Viz rozhovor č. 2.

¹²⁶ CIRONIS, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: státní okresní archiv, 2001. Str. 243.

¹²⁷ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 372.

¹²⁸ Národní archiv v Praze, fond 100/24 Klement Gottwald 1938–1953: Usnesení předsednictva vlády, sv. 125/1492.

¹²⁹ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 372.

6.3. Stav řecké emigrace v 50. letech

Dohledat a uspořádat počty řeckých příslušníků v Československu během 50. let nebylo vůbec jednoduché. Osoby se neustále přemísťovali a stěhovali. Dohledat přesná čísla se ukázalo být jako obtížné. Problematika dalšího vývoje řecké komunity v Československu v 50. letech by se mohla stát tématem pro další samostatnou práci.

V následujících kapitolách se věnuji obecnému stavu řecké emigrace v rámci celého Československa. Bohužel v rámci Libereckého kraje se vzhledem k množství archivních materiálů nepodařilo dohledat další osudy řeckých dětí, které strávily určitou dobu v tamních řeckých dětských domovech.

6. 3. 1. 1952-1956

Počátkem ledna 1952 na území Československa žilo v řeckých dětských domovech, ale i v jiných sídlech 12 150 osob řecké národnosti. Z toho byla asi jedna čtvrtina Makedonců. V řeckých dětských domovech žilo 2542 dětí ve věku do 15 let, v péči rodičů jich tenkrát bylo 1250. dále zde byl také dorost, a to v počtu asi 1300 osob a dalších 7050 dospělých osob. A. Botu a M. Konečný také uvádějí, že největší část Řeků, bylo to asi 4300 přijelo z Jugoslávie, odkud byli v roce 1949 vypovězeni. Dalších 3500 osob přijelo z Albánie, 500 z Bulharska a 59 osob z Maďarska.¹³⁰ V rámci slučování rodin na jaře roku 1951 přijelo do Československa dalších 300 osob.¹³¹

6. 3. 2. Příjezd Řeků z Maďarska 1956

Dne 6. 12. 1956 přijel další transport s řeckými emigranty. Tentokrát z Maďarska. Tento transport byl vyslán na žádost maďarské strany, která řeckým

¹³⁰ Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945-1962, sv. 140/548.

¹³¹ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 333. Nicméně v roce 1953 v Československu žilo přes 12 000 příslušníků řecké národnosti, což bylo vysvětlováno právě slučováním rodin.

občanům ve své zemi, v době maďarských událostí¹³², už nemohla nadále pomáhat. Botu a Hradečný ve své knize uvádějí, že doprava těchto osob byla zajištěna maďarskou stranou a to osobním parníkem, který připlul do Bratislavy 6. prosince 1956 v půl čtvrté odpoledně. Následovala pasová kontrola a poté byli řečtí emigranti převzati pracovníky Sociálního odboru Československého červeného kříže. Řečtí příslušníci byli poté převezeni vlakem do Lichkova a odtud autobusem do Ústavu Sociálního odboru Československého červeného kříže, tedy do domova důchodců v Těchotíně. Celkem transportem přijelo 799 osob (přijelo 60 rodin s dětmi).¹³³ Dále cituji číselné údaje, které jsem čerpala též z Kroniky řeckého lidu od A. Botu a M. Konečného, jelikož jiné materiály a archivní dokumenty se mi k problematice příchodu řeckých emigrantů z Maďarska v roce 1956 nepodařilo dohledat. „*Práce neschopných osob bylo 60 a kojenců bylo 26. dětí do 6 let bylo 173, dětí ve věku od 7 do 14 let bylo 71, od 15 do 26 let 219. dále 278 osob do 65 let a 32 Řeků nad 65 let.*“¹³⁴

6.3.3. Rok 1957

V roce 1957 archivní dokumenty uvádějí, že v Československu tento rok žilo na 13 100 příslušníků řecké národnosti. Dále se tento seznam osob dělil na 6 090 pracujících osob v průmyslu a v zemědělství, 2 770 nepracujících (starší lidé, invalidé a ženy v domácnosti), 585 studentů středních a vysokých škol a 304 učňů.¹³⁵ V tomto období bylo slučování rodin již dokončeno, slučování probíhalo už jen individuálně.¹³⁶

¹³² Je označení pro protikomunistické povstání, které probíhalo od 23. října do 4. listopadu 1956.

¹³³ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 334.

¹³⁴ Tamtéž. Str. 334. Mezi dětmi a dorostem byli opuštěnci, jejichž rodiče žili v Řecku nebo jinde. Z Těchotína bylo 93 dětí, které byly školou povinné, přemístěny 17. prosince 1956 do Ústavu Československého červeného kříže v Líšni u Prahy. Učni, studenti, bezdětní manželé a svobodní v počtu 116 osob byli 22. prosince 1956 přemístěny do Kunratic pod Ještědem do objektu ROH. Všichni příchozí prošli karanténou v Kunraticích, Líšni a Těchotíně, kromě stravy a ubytování poskytl Československý červený kříž všem dospělým 49 Kč kapesného měsíčně a dětem 20 Kč měsíčně.

¹³⁵ Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945-1962, sv. 140/548.

¹³⁶ BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 334.

7. Závěr

Ve své práci se zabývám průběhem Řecké akce v Československu, charakterizuji motivy a průběh samotné akce. Moje hlavní pozornost je věnována vzniku řeckých dětských domovů na Liberecku. Jejichž existenci a fungování jsem se snažila zmapovat pomocí archivních materiálů, literatury a svědectví přímých účastníků akce. Dále jsem se v práci snažila zachytit míru adaptace řecké komunity na československou společnost a jejich začlenění do běžného života v průběhu 50. let.

Důvodem řecké emigrace do zemí bývalého sovětského bloku, a tedy i do Československa, byla občanská válka v Řecku. Ta probíhala mezi stoupenci demokracie a monarchie na jedné straně a řeckými komunisty na straně druhé. Začlenění Československa do sovětského bloku v roce 1948 přineslo změny vůči konfliktu v Řecku. Komunistická strana Řecka se v roce 1948 rozhodla, že děti partyzánů bojujících za komunistickou stranu ušetří dalších hrůz války a poprosí „spřátelené“ země o pomoc. Této žádosti bylo vyhověno a tak první transport s řeckými dětmi dorazil do Československa dne 27. dubna 1948. Tímto vlakem přijela výprava 746 dětí a více než tři desítky dospělých průvodců. Od května 1948 až do podzimu roku 1949 přijelo ještě sedm dalších takovýchto transportů. Během 50. let přijelo a odjelo několik transportů s řeckými emigranty. Dohledat a zmapovat veškerý jejich pohyb by vyžadovalo mnoho probádaných hodin v archivech a vydalo na samostatnou práci. Přesto jsem se snažila zachytit základní údaje a události týkajících se migrace řeckého obyvatelstva. Z archivních pramenů lze vyčíst, že nejvyšší počet řeckých příslušníků se v Československu nacházel v roce 1957. Jednalo se o 13 100 osob.

Velkou část práce jsem věnovala mapování a vývoji řecké komunity na Liberecku. Konkrétně se zabývám vznikem řeckých dětských domovů, jejich chodem, přístupem k výchově řeckých dětí apod. Tyto řecké dětské domovy nevznikaly pouze na Liberecku, ale po celém Československu. Hlavními oblastmi osídlení byly pohraniční oblasti, zejména pak severní a severozápadní Morava, severní a severozápadní Čechy. Na Liberecku vzniklo hned několik řeckých dětských domovů. Mezi největší určitě patřil řecký dětský domov v Chrastavě. Ten byl zřízen

v říjnu roku 1949. Zprvu přijelo 38 chlapců a 34 dívek, spolu s nimi dva instruktoři a tři matky. Postupem času však počet dětí i personálu domova rostl. K 1. lednu 1950 se v tomto domově nacházelo už 89 dětí, čtyři instruktoři a tři matky. Řecký dětský domov v Chrastavě zanikl v roce 1956. Vzhledem ke značnému množství archivních materiálů byla detailnější pozornost věnována řeckému domovu ve Frýdlantu v Čechách. Do tohoto domova byly první děti převezeny 26. září 1949, konkrétně se jednalo o 54 řeckých dětí. Tento řecký dětský domov fungoval poměrně krátce. Dne 21. května 1951 bylo rozhodnuto o jeho zrušení a to z technických důvodů. Děti, které zde žily, pak byly převezeny do řeckého dětského domova v Krásném Poli. Machnín patří mezi další, poměrně velké řecké dětské domovy, které vznikly v libereckém regionu. Do Machnína bylo převezeno 37 dětí, a to 26. srpna 1949. K 1. lednu 1950 tento domov vykazoval 51 řeckých dětí, jednoho instruktora a deset matek. Bohužel datum ukončení činnosti domova se nepodařilo dohledat. K dalšími, ale už méně významným domovům, patřily řecké dětské domovy ve Stráži nad Nisou a také v Raspenavě. V odborné literatuře a také archivních materiálech není existenci těchto domovů věnována téměř žádná pozornost.

Péči o řecké děti měli na starosti především čeští, ale i řečtí vychovatelé a instruktoři. Co se týče kulturního vyžití, je o Řecích známo, že rádi tančí a zpívají, a proto i v celé řadě řeckých dětských domovů vznikaly taneční skupiny a hudební soubory. Jeden takový se nacházel i v řeckém dětském domově v Chrastavě.

V naprosté většině těchto řeckých dětských domovů se okamžitě začalo s výukou. Zpočátku a zejména pak u malých dětí, probíhala výuka v mateřském jazyce, ale zanedlouho se začalo s výukou v jazyce českém. Řecké děti docházely do českých škol a výuka probíhala společně s českými žáky. Všichni tři respondenti, se kterými jsem uskutečnila rozhovor pro svou práci, mi potvrdili, že s češtinou neměli větší potíže, nicméně z archivních dokumentů i odborné literatury je patrné, že právě jazyková bariéra vedla k izolaci řecké komunity v Československu a integrace řeckých občanů tak byla mnohem složitější. S postupným začleňováním těchto osob do československé společnosti se začalo na začátku 50. let, kdy bylo jasné, že po prohře Komunistické strany Řecka v občanské válce zde děti zůstanou, s čímž se na začátku vůbec nepočítalo. Přítomnost řeckých dětí měla být krátkodobá.

Československá společnost se snažila emigrantům vyjít všemožně vstříc. Ať už to bylo pořádáním různých sbírek nebo pořádáním společenských akcí.

Co se týče komunistického režimu, ten přikládal „řecké akci“ velkou důležitost, především pak mezinárodní oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Pod toto oddělení totiž spadaly organizace, které měly převozy řeckých dětí nestarosti. Zejména dvě organizace sehrály velkou roli. Jednou z nich byl Československý červený kříž a tou druhou Československá-řecká společnost, která vznikla 15. března 1946 v Praze.

Jak je uvedeno výše, postupná integrita řecké komunity do československé společnosti začala v 50. letech a to tím, že se větší skupiny řeckých obyvatel začaly stěhovat z pohraničních oblastí do větších měst a průmyslových center. Naprostá většina řeckých občanů našla uplatnění v průmyslu, zejména pak v textilním, ale i v zemědělství, stavebnictví či potravinářství.

Je samozřejmě potřeba položit si otázku, zda „Řecká akce“ splnila svůj účel? Z mnou prostudovaných materiálů a dle mého názoru mohu říci, že tato akce určitě svůj účel splnila. Občanská válka v Řecku byla velice krutá a zemřelo v ní mnoho lidí a odjezdem řeckých dětí z míst bojů se určitě zachránilo mnoho životů. Řecké děti a následně i dospělý, kteří emigrovali do Československa, byli sice daleko od své vlasti a spousta z nich celé roky neviděla své příbuzné, ba někteří se s nimi nesetkali už vůbec, ale byli ušetřeni hrůz, které se v jejich vlasti odehrávaly. Komunistická strana se o řecké děti a jejich doprovod postarala dle mého názoru velmi dobře. Celá akce byla výborně organizována a bylo poskytnuto mnoho objektů ke vzniku dočasných domovů těchto dětí. Po prohře komunistů v občanské válce se celá řada dětí neměla kam vrátit, protože jejich domovy byly zničeny nebo byli zabiti jejich rodiče a příbuzní. Tudíž valná většina řeckých emigrantů zůstala v Československu a našla zde tak svůj nový domov. Jak uvedli respondenti v rozhovorech, nikdo nelituje toho, že jejich vlak zastavil právě v Československu.

Při psaní jsem se snažila držet se cílů a zadání své bakalářské práce. Nicméně studiem odborné literatury a bádáním v archivních dokumentech jsem narazila na mnoho zajímavých poznatků, které se do mé bakalářské práce už nevešly, ale rozhodně by stálo za to je zpracovat. Jedná se například o politické vztahy mezi Československem a Řeckem, více pozornosti by mohlo být věnováno podrobnější

charakteristice jednotlivých organizací, které se podílely na „Řecké akci“. Dále by bylo možné zachytit existenci řeckých dětských domovů v širším okolí Libereckého kraje. Všechny tyto poznatky mi budou určitě nápomocny při mém dalším bádání nad touto zajímavou kapitolou našich československých dějin. Ráda bych se tímto tématem zabývala i ve své případné diplomové práci. Toto téma je natolik zajímavé, že si zaslouží rozšíření a mou ještě větší pozornost.

8. Seznam pramenů a literatury

8. 1. Archivní materiály

- Národní archiv v Praze, fond 100/3 Mezinárodní oddělení 1945–1962, sv. 132/520. 139/546. 139/547. 140/548. 146/548.
- Národní archiv v Praze, fond 100/24 Klement Gottwald 1938-1953: Usnesení předsednictva vlády, sv. 125/1492. sv. 99.
- Státní okresní archiv v Mostě, fond Krajský národní výbor Liberec 1949–1960, Dětské domovy kr. 411, 1462.
- Státní okresní archiv v Liberci, fond ONV Liberec. Výchova a vyučování Řeckých a Makedonských dětí, kr. 283.
- Státní okresní archiv v Liberci, Kronika města Chrastava.

8. 2. Dobový tisk

- *Mladá fronta*, 1. dubna 1948, č. 77, s. 1-3., 22. dubna 1948, č. 95, s.1.
- *Rudé právo*, 3. dubna 1948, č. 79, s. 2.
- *Stráž severu*, 21. dubna 1948, č. 94, s. 2.

8. 3. Oral history

- Janis Pataridis, rozhovor ze dne 24. 3. 2012, Praha.
- Elpiniki Vagnerová, rozhovor ze dne 21. 4. 2012, Praha.
- Janula Gregorová, rozhovor ze dne 21. 4. 2012, Praha.

8. 4. Literatura

- BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005.
- CIRONIS, Petros: *Akce „Řeské děti 1948“. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: státní okresní archiv, 2001.

- DOSTÁLOVÁ, Růžena a kol.: *Stručná historie států. Řecko*. Praha: Libri, 2002.
- HRADEČNÝ, Pavel: *Řecká komunita v Československu, její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)*. Praha, 2000.
- HRADEČNÝ, Pavel, a kol.: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 1998.
- VANĚK, Miroslav: *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobě dějiny AV ČR. 2004, 175s.

8. 5. Články

- BOTU, Antula: *Řecká etnická skupina v Československu*. Český lid 69, 1982, s. 47.
- OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes*. Český lid 85, 1998, s. 148.
- VYDRA, František: *BULLETIN Společnosti přátel historie města Chrastavy. Makedonské děti v Chrastavě*. No 148/duben 2007. Str. 3-4.

9. Seznam zkratek

č. – číslo

ČTK – Československá tisková kancelář

ČSČK – Československý Červený kříž

ČSM – Československý svaz mládež

ČSSR – Československá socialistická republika

EAM – Ethniko apelevtherotiko metope (Národněosvobozenecká fronta)

ELAS – Ellinikos laikos apelevtherotikos stratos (Řecké lidové osvobozenecké vojsko)

EVOP – Epitropi „Voithia pros to pedi“ (Výbor „Pomoc dítěti“)

Kčs – korun československých

KNV – krajský národní výbor

kr. – karton

KS – komunistická strana

KNV – krajský národní výbor

ONV – okresní národní výbor

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

Str. – strana

sv. – svazek

TBC – tuberkulóza

tzn. – to znamená

tzv. – tak zvaně

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚV KSŘ – Ústřední výbor Komunistické strany Řecka

VÚDM – Výchovný ústav, dětský domov

ZNV – zemský národní výbor

10. Seznam příloh

Příloha č. 1

Rozhovor s pamětníkem Janisem Pataridisem.

Příloha č. 2

Rozhovor s pamětnicí Elpiniki Vagnerovou.

Příloha č. 3

Rozhovor s pamětnicí Janulou Gregorovou.

Příloha č. 4

Obr. č. 1 – Hudební soubor domova řeckých dětí, Chrastava, 1952.

Příloha č. 5

Obr. č. 2 – Průkaz totožnosti, Graždanky 1948.

Příloha č. 6

Obr. č. 3 - Skupina chlapců a dívek z domova řeckých dětí, Chrastava.

Příloha č. 7

Obr. č. 4 – Řeční chlapci v karanténním středisku Mikulov, s českou zdravotní sestrou, 30. dubna 1948.

Příloha č. 8

Obr. č. 5 – Článek Stráže severu z 21. dubna 1948.

11. Přílohy

11. Přílohy

Příloha č. 1.

Rozhovor s pamětníkem Janisem Pataridisem.

Jméno narátora: Janis Pataridis

Celková stopáž: 40 minut a 42 vteřin

Rok narození narátora: 1. 2. 1937

Místo konání: Praha, hotel Belveder

Tazatelka: Kateřina Novotná

Datum: 24. 3. 2012

T¹: Nejdříve bych se zeptala jak se jmenujete a kde jste se narodil?

N²: Jmenuju se Janis Pataridis a narodil jsem se 1. února 1937.

T: Nejdříve bych se chtěla zeptat na občanskou válku v Řecku. Co si pamatujete nebo víte?

N: V Řecku byla občanská válka. To bylo od roku 1946 roku do roku 1949. To bylo v srpnu, v srpnu 49 skončila občanská válka. No a tehdy, když za občanské války to bylo velice zlý pro ty rodiny na tom venkově, v těch severních částech Řecka. Odtamtud já pocházím. Ty rodiny utíkali. Utíkali před násilím, před zabíjením. Tak raději utíkali k partyzánům a odcházeli do Jugoslávie, tak jak to bylo ujednáno s našimi vojsky. No oni se přidávali k těm partyzánům ty rodiny, no a to byli většinou starci nebo děti, stařenky a to. No a ty rodiče, kteří byli schopní boje, tak zůstali u partyzánů a ty děti posílali s těmi starými lidmi do Jugoslávie. No v té Jugoslávii, oni nám pomáhali z počátku, ale potom, když došlo k rozkolu mezi Stalinem a Titem, tak Jugoslávie uzavřela hranice. No a teďka se jednalo o to, co s těmi dětmi a s těmi rodinami, co zbyli v té Jugoslávii. Protože ta Komunistická strana Řecka se dala k Rusku, ke Stalinovi, takže zavrhl toho Tita. No a holt Jugoslávie uzavřela hranice a Řecko už nedostávalo žádnou pomoc materiální a zbraně a tak. Ty zbraně pocházeli z Ruska, ze Sovětského svazu nebo z těch lidově

¹ Tazatelka

² Narátor

demokratických států. Takže už ty zbraně se nedostávaly k partyzánům. No a oni pak soustředili ten útok, ty monarchofašisti, no a porazili to partyzánské hnutí. Ty rodiny, které utekli a ty partyzáni, kteří bojovali do posledního dechu, tak potom vyhazovali zbraně a vzdávali se jugoslávským vojákům. Moje sestra taky takhle dopadla. Ta druhá sestra byla u Albánských hranic, ty sešli normálně do Albánie, ale u Jugoslávců se museli vzdát, vyhodit zbraně a byli jako zajatci. No a oni je soustředili do nějakého tábora no a potom oni žádali, aby se dostali tam, kde měli ty rodiny. Moje sestra samozřejmě nevěděla, kde jsem.

T: Takže vy jste byl v Jugoslávii?

N: My jsme odešli v té době, kdy už skončila občanská válka. Oni byly napřed posílány ty děti a potom ty starý lidi. Posílali je do těch lidově demokratických států. Tak já jsem se dostal do toho Československa.

T: Takže jste sem přijel až po skončení války nebo během války?

N: Ta válka ještě pokračovala, ale to už byly jen dozvuky té občanský války. Ještě se bojovalo, ale děti už musely pryč z té Jugoslávie.

T: Kolik Vám bylo let, když jste přijel do Československa?

N: Mě bylo deset, jedenáct let. Deset mi bylo, deset. No a přijeli jsme sem. On to celý zorganizoval Červený kříž, tyhle ty transporty.

T: Jeli sem s vámi i učitelé z Řecka?

N: Když jsme jeli tenkrát z té Jugoslávie, tak s námi byli i učitelé, no.

T: Přijel jste sám nebo s nějakými příbuznými?

N: Nene, to byly jenom děti. My jsme cestovali asi tři dni, protože to byly takový starý vlaky, že jo. Každou chvilku jsme zastavovali. Támhle v Bělehradě jsme zastavovali a tak různě.

T: A vy jste věděl kam jedete?

N: My jsme nevěděli, to jsme nevěděli. My jsme ani nevěděli, že nějaký Československo vůbec existuje. Nevěděli jsme nic. Tak jsme prostě cestovali a přijeli jsme po třech dnech do Mariánských Lázní. No a tak se nás ujali ty zdravotní sestry od Červeného kříže. Spousta dětí byla podvyživených, utrmácených, nemocných a tak. Tak nás vykoupali v těch lázních, prošli jsme různými procedurami. Doktoři nás prohlíželi, zuby a všechno.

T: Takže po příjezdu se o vás dobře starali?

N: Starali se velice dobře. Prostě nás všechny ošetřili, děti co byly nemocný tak odvezli do nemocnice, aby se zotavily. No já jsem byl celkem zdravý, nic mi nebylo, tak nás soustředili v těch Mariánských Lázních, ale bylo nás tam hodně. Ty děti byly v různých domovech, ten domov ve kterém jsem byl já se jmenoval Montreaus [Montréal]. No tak jsme tam byly. Můj bratr, to jsem ani nevěděl, kde on jen. On byl o tři roky starší než já. On byl v jiném domově v těch Mariánkách. A tam jsme žily celkem dobře, jídlo bylo v pohodě, oblečení jsme taky dostaly, že jo. A bylo nás tam teda hodně dětí, tak potom se řeklo, teda ty organizátoři, protože to nebylo možné už, tak nás rozdělovali.

T: A to teda organizoval Červený kříž?

N: Ano Červený kříž ve spolupráci s Řeky, kteří jakžtakž uměli trochu česky, ale to byli většinou takový ty Makedonci, který mají takový ten jazyk podobný. Takže uměli jakžtakž češtině. No a tak rozdělili ty děti tak, že stejný ročníky jely společně někam do jiného domova, protože v těch Mariánských Lázních už nás bylo hodně. Mě poslali do Hlučína, to je u Liberce. Tak jsem se dostal do toho Hlučína. Samozřejmě česky jsme nikdo neuměl, ale museli jsme se domluvit nějak. Vždycky v tom domově ten ředitel nás shromáždil v té učebně no a teď nám ukazoval na věci a říkal tohle se jmenuje například židle. No my jsme neuměly ani abecedu nic, jo. To byly prostě prvopočátky, abychom si pamatovali nějaký to slovíčko, abychom se prostě nějakým způsobem domluvili. No a tak pomalu jsme dělali nějaký pokroky, jenom slovíčka zatím. Spojovat věty to jsme neuměli vůbec. No a do toho Hlučína pak přijeli další děti, ten domov v tom Hlučíně byl tak narvaný těmi dětmi. No a

ted'ka co s nimi, že jo. A to byly děti různého věku, rozdělili nás a mě poslali, tam jak je Česká Lípa. Krásné pole se to tam jmenovalo. Dětský domov Krásné Pole. No tak jsem byl tam v tom Krásném Poli, no a tam jsem začali chodit do školy, ta škola byla přímo v tom domově. Tam byl ideový vedoucí, to byl vedoucí v čele toho domova. Tam byli vychovatelé a vychovatelky a v čele těch vychovatelů byl ten ideový vedoucí. No a pak byl hospodář, to byl hospodář, který se staral o jídlo a o ošacení. No a ten ideový vedoucí se staral o organizaci toho domova, aby ten domov měl prostě nějaký chod. No a ten vedoucí nás učil. Učil nás znovu ty slovíčka, aby jsme si je osvojovali a začali spojovat nějaké věty. On nám to všechno názorně ukazoval, on to měl nakreslený, takže jsme věděli o co se jedná. No a takhle jsme se učili prvním slovům. No a v tom Krásném Poli se nashromáždilo spoustu dětí časem. V tomhle byl celkově hrozný zmatek. Takže nás znovu rozdělovali a já jsem se dostal do Machnína, to je u Chrástavy. No a tam už jsme začali chodit mezi české děti do školy, to bylo poprvé.

T: To bylo po jak dlouhé době, co už jste byl v Československu?

N: To bylo v roce 1951.

T: A kdy jste přesně přijel do Československa?

N: Já jsem přijel v tom roce 1949 nějak v únoru nebo v březnu, to už si přesně nepamatuju.

Až v tom Machníně jsem chodil do školy. To jsme chodily do Chrástavy. Chodili jsme pěšky. No a my jsme ještě neuměli pořádně česky, jen pár slov. Tak jsme si sedli a koukali jsme na učitele, co to vykládá. Ale co nás bavilo, tam bylo hřiště a české děti, když měli kola. A my jsme vůbec neuměli jezdit na kole. No a oni nás to učili.

T: Jak vás přijali české děti ve škole?

N: Přijali nás velmi dobře, velmi dobře. Oni ty učitelé jim řekli, aby nás vzali mezi sebe, aby se s námi kamarádili, že jsme přišli kde byla válka, a to. Takže nás přijali velmi dobře. No a kolikrát oni nás rozsadili tak, abychom seděli český kluk a Řek, abychom se naučili česky, ale my jsme vůbec neuměli, tak to bylo těžký.

T: Jak to dlouho trvalo, než jste se naučil česky?

N: No to dlouho. Protože blbý bylo to, že jsme byli řecké domovy a my jsme mezi sebou mluvili řecky. A jen ve škole se mluvilo česky. Jako když na mě nějaký spolužák promluvit česky, tak já jsem se snažil mu taky česky odpovídat.

T: A vy jste nebyl vůbec v řeckém domově v Chrastavě?

N: Ne, ne tam já jsem nebyl. My jsme tam chodili jen do školy.

T: A víte o tom domově něco? Přece jen to bylo kousek od Machnína.

N: Ano vím o tom domově, tam zase byly jiné děti, starší. A taky v rámci, abychom se poznali, protože tam třeba někteří měli příbuzné v tom chrastavském domově. Tak jsme ten domov navštěvovali. A měli jsme mezi sebou třeba sportovní soutěže, oni byli o něco starší, takže byli vždycky lepší. Takže takhle jsem se navzájem poznávali.

T: co jste tam dělali mimo školu? Nějaké aktivity, kroužky?

N: My jsme v tom domově měli každý oddíl, a ten měl svého vychovatele a každý oddíl měl na celý den program. Denní rozkaz se tomu říkalo. Ten první oddíl třeba bude pomáhat zahradníkovi od tolika a tolika hodin. Ráno jsme vždycky měli budíček v 6 hodin, do půl 7 rozvíčka od půl 7 do 6:45 jsme se museli umýt a ustlat postele a v 7 hodin byla snídaně. Od 7 do 7:30 byla ta snídaně, pak byl nástup a když byl ten nástup, tak se četl ten program na celý den. Tam se říkalo, co bude jaký oddíl dělat. Pomáhali jsme na zahradě nebo v zimě jsme vyhazovali sníh a tak. No a takhle to šlo každý den.

T: Jak jste dlouho byl v domově v Machníně?

N: V Machníně jsem byl tak rok. Až do roku 1952 a z Machnína potom. Jo to moje sestra nejstarší, která byla tehdy u partyzánů, když se dostala do Československa, tak hledala mě a mého bráchu. No a sestra se nějak dozvěděla v kterém tom domově jsem. No a my jste si tam tenkrát hráli, bylo to na jaře, bylo krásně tenkrát, no a

teďka tam přišla ona. Přijela mě, i s mim budoucím švagrem, navštívit. Já jsem nevěděl kdo to je. No a ona na mě zavolala a já jsem jí okamžitě poznal a běžel jsem k ní. Objali jsme se, no. No moje setra tenkrát bydlela na Moravě a já jsem bydlel v Severních Čechách, tak chtěli, abych byl v dětském domově tam u nich. Protože sestra byla ještě na učelišti tenkrát, takže si mě nemohla vzít. Tak mě vzali do dětského domova ve Velkých Heraldicích, to je na Moravě. Oni bydleli ve Vidnavě, to je na Severní Moravě. No a chodila mě tam navštěvovat. No oni se potom vzali a odstěhovali se, dostali byt v Malé Morávce, tak mě vzali na prázdniny k nim.

T: A Vás bratr byl kde?

N: Ten byl v západních Čechách, úplně někde jinde než já. My jsme za celou dobu vůbec neviděli. Já jsem ho viděl poprvé až v roce 1958. Od 1949 až do 1958 jsem ho vůbec neviděl. To je dlouho. No on se učil na havíře v Třinci.

T: Základní školu jste teda dodělal ve Velkých Heraldicích?

N: Ano, tam jsem ukončil osmou třídu a pak jsem šel na jednoroční učební kurz. Ukončil jsem ho s vyznamenáním.

T: To už jste uměl dobře česky?

N: Jo to už jsem uměl, já jsem nakonec prospíval z češtiny hodně dobře. A vůbec jazyky mi šly velmi dobře, i Ruština. No a když jsem pak teda ukončil ten jednoroční učební kurz, tak to byla vlastně taková příprava pro ty, kteří chtěli jít ještě studovat. No a ještě s jedním spolužákem, Christosem Vasilisem, nás poslali do Veselíčka, to je zase další dětský domov. Když jsme dorazili, tak jsme se zase přihlásili u toho ideového vedoucího. No my jsme tam přihlásili na střední školu, do Lipníka nad Bečnou, no tam jsem zase skončil s vyznamenáním. No a ten Christos měl rodiče v Řecku, oni ho hledali a tak se vrátil za nimi do Řecka. No a když já jsem dokončil tu střední školu, tak se mě vychovatel ptal, co bych chtěl dělat. Já jsem řekl, že bych šel dělat jako nějaký řemeslo, soustružník nebo tak, to jsem ani nevěděl tenkrát, co to soustružník je. No a vychovatel mi říkal, že by to byla škoda, že se učím dobře. To on věděl, on nám podepisovat žákovské knížky. Říkal, že by mě byla škoda, protože mám samé jedničky, ať se přihlásím na vysokou školu. Tak jsem se teda, ještě

s ostatními dětmi, co ukončily tu jedenáctiletku, přihlásili na vysokou školu. Já jsem šel teda do Prahy na Geodetickou fakultu.

T: Vy jste se nechtěl vrátit zpět do Řecka? Přemýšlel jste někdy nad tím?

N: No to bylo období kdy jsem úplně šlel, protože všichni se stěhovali. A já jsem říkal ježiš marja, vždyť my tady zůstaneme sami úplně. Jako mě se to zdálo i v noci, že všichni odjeli, a já jsem se vždycky budil s hrůzou, jo. Prostě celý jsem to prožíval to stěhování Řeků tady z Československa. Ale já jsem tam nikoho neměl. Oni tam měli aspoň někoho, kdo jim pomůže. Takže mi jsme tam nikoho a nic neměli, náš majetek rozebrali. My jsme neměli kam jít. I kdybych se vrátil, tak práce nebyla a byli tam problémy, nemoci a tak. A v Řecku když nemáš na doktora, tak to je strašný, strašný. No bylo to o velkých úvahách a přemýšlení, ale nakonec jsme se rozhodli, že tu zůstanem. Já jsem si tady vydobyl celkem slušné postavení. Byt jsem měl slušný, všechno. V Řecku, kde bych sehnal byt? Akorát mě trápilo, že všichni se stěhují a já tu zůstanu sám. To nikdo neumí pochopit, pokud to nezažije, jaký je to pocit tohle. I ti, kteří se odstěhovali, tak je potkávali velký problémy s bydlením, práce nebyla v Řecku. Nebylo to tam jednoduchý. Všichni si mysleli, že si z nich tam sednou na zadek, to vůbec ne. I ty vzdálený příbuzný, co jsme tam měli tak ty taky měli svoje problémy. To prostě nebylo tak jednoduchý se sebrat a jít tam, já už měl taky děti tenkrát v té době, tak to nebylo vůbec jednoduchý. Ke komu já bych tam šel? Ten náš barák, ten zboursal jeden příbuzný a postavil si tam vilu. Celý pozemek nám sebral. No až teprve v roce 1977, tam přijel brácha, tak zjistil, že nemáme parcelu žádnou, kde by mohl stavět. No on byl stranický funkcionář a strana ho tenkrát požádala, aby se vrátil. On měl rodinu v Jeseníku, ale odstěhoval se do Řecka. Bydlel v Kilkisu, to je 50km od Soluně a on bydlel v takovém, to bylo jako ve sklepě, jako kdyby bydlel. No strašný to bylo. Kam bych jel já? No bylo to tenkrát těžký, no. No bratr se tam odstěhoval v době, kdy už se Řekové hromadně stěhovali ze všech částí republiky. Moje sestra se taky odstěhovala pak. No a já jsem zůstal tady. A nelituji toho.

T: Jak to vlastně bylo s vašimi rodiči?

N: Já jsem přišel o mámu. Tu mojí mámu popravili za občanské války. A táta ten padl u partyzánů.

T: Jak jste to jako malý, desetiletý chlapec, tenkrát vnímal, že jste odjel z Řecka, kde jste vyrůstal a najednou jste se ocitnul v Československu?

N: No je to hrozný. To jsem nebyl jenom já, to byla spousta sirotků. Já jsem osiřel brzy. Mámu popravili a za rok padl i táta, takže my jsme osiřeli. No ty pocity byly takový, že nám chyběli rodiče, samozřejmě. To je jasný. Jenomže ty děti, jak už jsou mezi sebou, tak se rychle zapomíná celkem. Ale v sobě to nechávám, ve mně to zůstává. Já když jsem dostal zprávu, že táta padl, já jsem ten den byl úplně mimo. Já jsem nemohl ani brečet. No takhle hrozný to bylo.

T: Já Vám mockrát děkuji za rozhovor.

Příloha č. 2

Rozhovor s pamětnicí Elpiniki Vagnerovou.

Jméno narátora: Elpiniki Vagnerová	Celková stopáž: 48 minut a 15 vteřin
Rok narození narátora: 15. 8. 1938	Místo konání: Praha
Tazatelka: Kateřina Novotná	Datum: 21. 4. 2012

T: Nejdříve bych se zeptala, jak se jmenujete a kdy jste se narodila?

N: Moje jméno je Elpiniki, všechna „i“ jsou měkká. Příjmením Vagnerová, ale za svobodna jsem se jmenovala Damianidu. Narodila jsem se 15. 8. 1938. Ale u nás na vesnici, kde jsem se narodila, když se tam bombardovalo, tak kostel, kde byly všechny ty dokumenty, byl spálen. No a oni mi to pak spletli a napsali mi rok narození 1937, takže to mám i v občance, nechala jsem si to už. Aspoň jsem šla o rok dřív do důchodu (smích).

T: Zeptala bych se na Vaše dětství v Řecku, co si pamatujete, jak na to vzpomínáte?

N: No tak celkem nás bylo sedm dětí, jako sourozenců, včetně mě. Čtyři kluci a tři holky. Bohužel z kluků už nikdo nežije, akorát jsme zůstaly my holky. Já jsem nejmladší z nich . No v Řecku jsme byli do roku 1946. Pak vlastně začala ta občanská válka, tak jsme utekli, jelikož můj táta byl komouš šilenej, pak ho teda stejně zabili. No a brácha taky padl. No pak jsme teda utíkali do Jugoslávie. Tak se to jmenovalo Kruševo, taková jedna vesnička. A z toho Kruševa nás pak všechny dali do Buljkesu. To jako aby byli všichni Řekové na jednom místě.

T: A do té Jugoslávie jste jeli celá rodina?

N: Jé kdyby jeli, my jsme utíkali, pěšky jsme šli. To jsme šli pěšky přes hory. To jsme šli moje máma, brácha, jenom jeden, sestry dvě a ještě babička.

T: Jak dlouho jste byli v Kruševu?

N: No tak moc dlouho ne. No já vím, že moje máma tam pracovala u toho tabáku, jo. To dostali tabák a museli to navléct, a pak se to sušilo. No a to jsme tam byli nějaký čas. Já jsem si naučila jugoslávsky. Ono jak je dítě malý, tak se naučí hodně rychle. No a tam jsme byli asi rok. A pak najednou Tito byl proti nám, tak jsme museli zase odtamtud. Ne vlastně pak nás dali ještě do jedné vesnice, jak už jsem říkala, do toho Buljkesu. A tak jsme byli až do roku 1949. No a tam jsem chodila do školy. A pak v tom roce 1949 nás odtamtud lifrovali pryč.

T: Kdo tyto odjezdy organizoval?

N: No ty odjezdy organizoval asi někdo, kdo nás měl v tom Buljkesu nastarosti. Já nevím kdo. No protože on nás tam nechtěl už ten Tito, jo. Takže jsme museli odjet. No takže jsme přijeli sem.

T: Ve kterém roce jste dorazila do Československa?

N: No to bylo v roce 1949. To jsem přijela se svou sestrou. No a ten náš vagón zůstal naštěstí tady v Česku. Já to tak říkám, protože do Bulharska nebo do Rumunska já bych nechtěla. A ani do toho Polska ne.

T: Vezli jste něco s sebou z Jugoslávie? Nějaké svoje věci, zavazadla?

N: Já si vůbec nepamatuji, že bychom měli nějaký zavazadla, jen to, co jsme měli na sobě.

T: Jak dlouho trvala cesta?

N: No jeli jsme vlakem a nevím, vůbec nemám představu, jak dlouho mohlo trvat.

T: A vy jste věděla, kam jedete?

N: Né, vůbec. Prostě najednou se ten vlak zastavil a tahali nás ven.

T: Kam jste tedy přesně přijela?

N: No do Vítkova, to byla první stanice moje. To je na Moravě. Moje máma tam měla na starost ještě menší děti.

T: Vaše maminka jela s Vámi?

N: Ne, vůbec ne. Ta byla zvlášť zase. My jsme vůbec nebyly spolu, my jsme o sobě vůbec nevěděly. No až potom, co jsme byli ve Vítkově, tak ona byla v Budišově s těmi úplně nejmenšími dětmi. Všichni jí říkali máma Maria, jinak jí neříkali. No když jsme byli v tom Vítkově, tak oni nás tam ty Češi vůbec neměli rádi. Já si pamatuji, že po nás házeli i kameny. No oni tam, co si pamatuji, většinou byli ty Němci a to pohraničí jako moc nesouhlasilo s tím, bychom tam byli, asi.

T: Takže na začátku Vás nepřijali dobře?

N: Ne, vůbec ne. Tam ne.

T: A ten Vítkov, to byl dětský domov?

N: No to byl nějaký barák a tam nebylo skoro vůbec nic. My jsme se chodili mýt ven k potoku, co si vzpomínám. No a taky jsme byli zavšivený. No hrozný to tam bylo. No tam jsme byli jen nějaký čas, nebylo to moc dlouho. A pak nás odvezli do Velkých Heraltic. A to už bylo něco jiného, tam to bylo hezký, čistý všechno. On to byl zámek. Zámek a velká zahrada.

T: Ve Velkých Heralticích jste byla jak dlouho?

N: Tak jsem byla do roku 1952. V tom Vítkově tam jsem byla jen krátce. No a odtud mě pak poslali do té Chrastavy.

T: V těch Heralticích jste už ale musela chodit do školy?

N: Ano, to už jsem chodila. To už nás šoupli mezi český děti.

T: Jak jste se učila česky, jak Vám to šlo?

N: No já nevím. Prostě to nějak šlo. No oni akorát, tam, jak jsme bydleli v tom zámku, tak nám tam nějaká paní ukazovala na tabuli. Nakreslila dům a řekla dům. No a tohle to byly začátky, no a pak už nás šoupli do školy mezi český děti a to bylo nejlepší, to jsme se nejlíp naučili. Ono to prostě nějak šlo, jak je člověk takhle jako dítě, tak ono to jde samo. Nevzpomínám si, že bych s češtinou měla nějaké problémy.

T: Kdo se o Vás staral ve Velkých Heralticích? Měli jste tam třeba nějakého řeckého vychovatele?

N: Vychovatelé a vedení, to byli všechno Češi. Všichni byli Češi. Ale v té Chrastavě pak, tak jsme měli jednoho řeckého učitele. S ním jsme měli řecký jazyk, zeměpis a dějepis v řečtině, ale to bylo až v té Chrastavě, v těch Heralticích jsme žádného řeckého učitele ani vychovatele neměli.

T: Kdy jste přijela do Chrastavy?

N: To jsem přijela v tom roce 1952, no a tam už to bylo něco jiného. Tam jsme chodili taky mezi ty české děti do školy. Ráno jsme měli vždycky nástup, tam jsme vždycky zpívali hymnu a věšeli vlajku. No a pak nás hnali už se najíst. No a pak už jsme šli do školy. Naštěstí jsme to měli blízko.

T: Jaký byl Vás denní režim v domově?

N: No jak už jsem říkala, ráno jsme měli budíček a nástup, zpívali jsme hymnu, pak byla snídaně a pak už se šlo do školy. No a když jsme se vrátili ze školy, tak jsme se najedli. Pak šli kluci třeba hrát fotbal, prostě jsme si třeba hráli na zahradě, tam to bylo oplocený všechno. Pak jsme šli psát úkoly. No a pak v sedm hodin byly zprávy v radiu, to jsme seděli a poslouchali zprávy. No takže takový byl náš program, no. A když v roce 1954, to jsme skončili, ale my jsme tam byli ještě o rok déle, jako desátá třída. To my jsme měli asi proto, abychom se pořádně naučili ten jazyk.

T: A měla jste problém naučit se česky?

N: Ne, neměla. Já si nepamatuji, že bych s tím měla nějaký problém. Děti se rychle učí, opravdu mi to nedělalo větší problémy. No já zrovna, je pravda, sem patřila mezi ty lepší. Já nebyla na matiku třeba vůbec, ale jazyky mi šly. Někdo se nenaučil pořádně ani za třicet let třeba.

T: Ale jako děti v domově jste si, mezi sebou, povídali určité řecky, že?

N: No to si piš, že jo.

T: Říkala jste, že do Československa přijeli i Vaši sourozenci. Vy jste byli každý jinde?

N: No jasně. Teda já jsem byla se svojí sestrou ve stejném domově, ale ta moje třetí sestra, ta byla partyzáнка a nakonec ji poslali až do Taškentu.

T: Na jakou jste chodila střední školu?

N: Já jsem pak z té Chrastavy šla do Ústí nad Labem na chemickou školu. Vlastně já jsem tam nastoupila v roce 1954 a v roce 1958 jsem maturovala.

T: Bydlela jste na internátě?

N: Ano, ve Vaňově.

T: A kde jste brala peníze? Kdo se o Vás staral? Jezdila jste třeba na víkendy ještě do té Chrastavy?

N: Ne, tam už jsem vůbec nejezdila, my už jsme s tím neměli nic společného. No já jsem brala stipendium. To bylo tři sta korun měsíčně. A z toho jsem si musela kupovat učebnice a všechno.

T: Kolik Řeků Vás bylo na střední škole?

N: Jen já a ještě jedna spolužačka, ta se mnou byla taky v té Chrastavě v domově.

T: Šla jste potom na vysokou školu?

N: Ne ne, to jsem nešla, já jsem po škole dostala umístěnku do Prahy do Pražských kosmetických závodů.

T: A Vaše maminka, ta byla celou dobu kde?

N: No moje maminka měla na starosti malé děti, jak jsem ti říkala v těch Heralticích. A pak jednou ty malé děti přestěhovali do Krnova a tak tam odjela i ta moje maminka. A vždycky, když byly nějaké prázdniny, nebo něco, tak jsem jezdila z Ústí nad Labem až do toho Krnova, to bylo skoro přes celou republiku.

T: Chtěla jste se někdy vrátit zpět do Řecka?

N: No já jsem se mohla vrátit. Ale já už jsem se tady vdala, porodila jsem dceru. Vždyť já jsem tady byla déle než v Řecku vlastně.

T: Já myslela třeba po střední škole.

N: Co bych tam dělala? My jsme tam ani nemohli jet, rodiče naši to byli komunisti, tak to ani nešlo, jsme byli nežádoucí nebo tak. Jako děti jsme o tom věděli houby o tomhle.

T: Ale občanství Vám nechali?

N: Ano ano, to nám nechali.

T: Kam jste šla tedy pracovat po střední škole, když jste nešla studovat vysokou školu?

N: Já jsem po škole dostala umístěnku do Prahy, do Pražských kosmetických závodů, tam jsem byla dlouho. Pak byla nějaká reorganizace, tak jsem chvíli byla v Rybně v Holešovicích. No ale pak jsem nastoupila do výzkumného ústavu, do oddělení kosmetiky a tam jsem vlastně dělala až do důchodu, do roku 1993.

T: Já jsem byla pozvaná k Vám na Řeckou akci, kdy jste se začali takhle všichni scházet?

N: Od začátku, od začátku. To vždycky byly nějaký večírky. Dřív jsme to měli v sále na Hlavním nádraží, na Žofíně taky, tam to bylo krásný ty večery. Vždycky jsme taky vystupovali. Já dřív tančila a taky zpívala, tak jsme vždycky vystupovali. To jsme tenkrát vyhráli v Krnově, myslím, že to bylo v roce 1956 nebo tak, tak jsme jeli do Maďarska tenkrát.

T: Já Vám mockrát děkuji za rozhovor.

Příloha č. 3

Rozhovor s pamětnicí Janulou Gregorovou.

Jméno narátora: Janula Gregorová

Celková stopáž: 58 minut a 27 vteřin

Rok narození narátora: 22. 1. 1941

Místo konání: Praha

Tazatelka: Kateřina Novotná

Datum: 21. 4. 2012

T: Jak se jmenujete a kdy jste se narodila?

N: Já se jmenuji Janula Gregorová, ale za svobodna jsem byla Varela. Narodila jsem se 22. ledna 1941.

T: Jak vzpomínáte na dětství v Řecku?

N: Na to se skoro nepamatuji, mně bylo necelých šest let. Já jsem se narodila v jedenačtyřicátém a v šestačtyřicátém jsme odešli.

T: Do Jugoslávie?

N: Ano do Jugoslávie. My jsme byli přímo u hranic, ty naše vesnice jsou blízko hranic. My jsme vlastně byli úplně poslední vesnice Řecku, takže jsme tam prošli pěšky za té občanské války, která byla metla teda pro všechny. Tehdy nevěděl nikdo, kdo a z které strany zaútočí. Šli jsme celá rodina, teda kromě babičky, ta se rozhodla, že bude hlídat dům.

T: Kolik Vás bylo?

N: Kolik nás odešlo? No ta moje starší sestra už byla vdaná, ta měla svoji rodinu.

T: Takže sestra tam zůstala nebo šla s Vámi?

N: Ne ne, ona šla s námi, ale měla už dítě. Tomu byly dva roky. Jo oni odcházeli s námi, protože já jsem se s ní hádala, kdo pojede na oslovi (smích) a kdo půjde pěšky. On už byl listopad, deštivý počasí a boty jsme neměli, no. No od nás z té vesnice moc nepamatuji, jen takový útržky, spíš takový stresový situace, no.

T: Kde jste byli v té Jugoslávii?

N: No my jsme šli do Buljkesu, tam jako byli všichni Řekové, tam to tak bylo organizovaný. Já jsem tam měla maminku i tatínka, sestru. No a odtamtud jsme se pak rozprchli.

T: Kdo tenkrát organizoval ty odjezdy?

N: To byli vlastně komunisti, ty to tam celý organizovali. No a oni, když Tito nesouhlasil se Stalinem, tak se rozhodlo, že tam nemůžeme zůstat. No a zřejmě požádali tyhle země ostatní, jestli přijmou děti. Ty země se nabídly. Rumunsko, Bulharsko zkrátka všechny tyhle lidově demokratické státy.

T: Kdy jste odjela z Jugoslávie?

N: V roce 1949, ale já odjela do Polska. Já samozřejmě nevěděla, kam jedu, ale vysadili nás v Polsku, tam zůstala maminka v Jugoslávii. A nejstarší sestra byla u partyzánů.

T: V tom Polsku jste byla kde?

N: No nejdřív to byl Zhořelec, pak nás přemístili do Police u Štětína, to bylo až na severu Polska. No a blízko u toho Štětína byla Police a tam to byla taky vesnice celá zničená po válce. Tam byly postavený takový jednopatrový domky, ještě neomítnutý, mezi tím ruiny. Tam jsme právě byli jenom my a personál. Tam nás právě shromáždili všechny děti z toho Polska. Byli jsme očíslovaný, jak v koncentráku. Já jsem měla číslo 1150.

T: Jak dlouho jste byla v Polsku?

N: Tam jsem byla pět let.

T: Takže jste se musela naučit polsky?

N: No to jsem musela, i když jsme v té vesnici byli jen samí Řekové, tak ve škole jsme měli všechny předměty v polštině, stejně jako pak tady v češtině. Dokonce jsme se v tom Polsku učili brzo i ruštině, asi od čtvrté třídy.

T: Jak se Vám učila polština?

N: Nepamatuji se, že bych měla nějaké problémy, ono děti se učí rychle a mně to ani nějak nepřišlo.

T: Jak Vás v Polsku přijali?

N: No nejdřív jsme měli karanténu, odvěšivení a tak. V tom Buljkesu to asi nebyl žádný med, protože my jsme tam opravdu přijeli hodně zubožený.

T: Jak se o Vás starali, dobře?

N: No podle jejich možností.

T: A jak jste se dostala do Československa?

N: Já jsem nejdřív byla jeden rok na Moravě, v Sobotíně.

T: A jaké bylo v porovnání Polsko a Československo?

N: No to bylo nebe a dudy. Tady bylo o hodně lépe, lepší strava, všechno, ubytování. I lidi mi připadali přátelštější. Nehledě na to, že děti, jak chodily s Čechami dohromady do školy, tak to přece jenom bylo smíchaný, bylo to trochu jiný. V tom Polsku byly jen řecký děti, tak jsme nevěděly, čím jsme a co se s námi děje, a ty kluci, který byli jako utržený ze řetězu, tak nás ve třídě dost bili, házeli po nás šutry.

T: A do Chrastavy jste se dostala kdy?

N: Já jsem přijela z toho Polska, a to bylo v rámci toho, jak spojovali rodiny, protože naše rodina v té době, když jsme odešli z toho Buljkesu, tak jsme byli jedna sestra v Československu, já jsem byla v Polsku, maminka zůstala v Jugoslávii a nejstarší sestra, ta se přes Albánii dostala až do Československa, ona tady totiž měla svého syna v jednom domově. Ta nejstarší sestra, která byla u partyzánů, ona nevěděla

vůbec, kde má muže, a pořád se na něj ptala. A nakonec jí řekli, že je v Taškentu. Oni je tam vojensky vzdělávali, jako že půjdou znovu válčit. No tak ona se tak dlouho ptala po tom manželovi, a nejen ona, bylo jich víc, no tak oni ty ženy poslali za nimi. Místo toho, aby toho jednoho muže poslali sem do Československa, kde on tu měl manželku, dvě děti, rodiče tady měl, sestru tady měl, tak poslali tu sestru moji za nim do toho Taškentu s dvěmi malými dětmi. Já jsem tam jela v šedesátém třetím je navštívit, takže já jsem tu moji sestru neviděla 16 let.

T: Takže Vy jste se s ní setkala až tam v tom Taškentu?

N: Ano, až v tom Taškentu. Já jsem tady skončila školu a pracovala jsem, tak jsem si dovolila jet je navštívit do toho Taškentu?

T: A oni zůstali v Taškentu napořád?

N: No potom, když nastala ta repatriace, když se změnila vláda, tak jim pak dovolili se vrátit, ale to bylo až v roce 1981.

T: Jaké to tam bylo? Jak tam žili?

N: No tam to bylo hrozný. Hrozný. Tam v jedné místnosti bydlela celá rodina. Vodu tam neměli, nic. Nádobí chodili mýt ven. Záchod tam měli jen ten turecký pro celý to sídliště, much tam bylo hrozně moc. Hrozný to tam bylo. No jo, ale co se dalo dělat.

T: A vrátili se do Řecka?

N: No oni potom po mnoha letech, když tam vlastně celý ten jejich produktivní věk strávili. No ale už zase ty jejich děti na tom byly lépe, protože dostudovaly, dokonce i vysokou školu. No ale oni se pak mohli vrátit do Řecka, ale šli do nejistoty hrozný. Ale všechno bylo určitě lepší než tam.

T: Takže kdy jste se dostala do té Chrastavy?

N: To bylo v roce 1956, a to byl vlastně poslední rok, kdy tam byly řecké děti. Oni nám pak řekli, že tam přijedou Vietnamci. No jak říkám v tom Polsku to bylo takový docela pro mě, no nemam na to hezký vzpomínky. Měli jsme jídlo, měli jsme nějaké ošacení, ale ty děti byly jak z divokých vajec. V Polsku, tam byl hodně takový jako

vojenský režim. Tady byl teda taky jako režim, který se musel dodržovat, ale nebylo to až tak hrozný.

T: A jaké to bylo ve škole?

N: No ve škole, tam bylo vidět, že ty děti byly z těch okolních vesnic. Děti nás přijaly dobře, učitelé taky byli dobrý. Nepamatuji se, že by byli na nás nějak zlý, to vůbec. Jako snažili se nás dobře naučit. Já jsem tady vlastně absolvovala jen sedmou a osmou třídu.

T: A co čeština?

N: No já to první pololetí, když jsem přišla do Československa, jsem vůbec neuměla česky, ale ona ta polština byla taková dost podobná, ale ty „íčka“ ty se píšou úplně jinak, jako není to stejný. No jediný, co mi opravdu šlo, byla matika, protože tam nepotřebuješ moc psát.

T: Kdo rozhodoval o tom, kam pojedete, že Vás přemísťovali z jednoho domova do druhého?

N: No oni měli nějaké řecké vedení i na ministerstvu školství a ty to asi rozhodovali.

T: Po té 8. třídě jste šla kam?

N: No oni nám tenkrát dali možnost, těm, co měli slušnější známky, že si můžeme podle nějakého seznamu tu školu vybrat. My jsme absolutně neměli páru, co budeme studovat. Protože v tom domově jsme měli jídlo naservírovaný. My jsme neviděli kuchyň, ale jinak že bychom nějak pomáhali nebo viděli, jak se dělá jídlo, nic takového. Tak jsme byli po téhle stránce hrozně naivní. No a tak nám dali ten seznam, tak jsme si to přečetli a který název se nám líbil, tak jsme vybrali. No a já jsem vybrala zdravotní stavby. Já jsem tam měla kamarádku, kterou jsem pak po padesáti letech vyhledala. No tam totiž bylo hodně dětí, který byly z té oblasti severního Řecka a byly národnosti makedonské.

T: A jaký je rozdíl mezi Řekem a Makedoncem?

N: To byla národnostní menšina, a ten jejich jazyk je slovanský. To řečtina není. No a tahle ta moje kamarádka se taky přihlásila na tuhle školu.

T: Ta škola byla kde?

N: To bylo ve Vysokém Mýtě. No my jsme vůbec neměli páru, kde to je a co bude. No a oni nás poslali udělat přijímací zkoušky, abychom nemuseli jezdit tak daleko, tak jsme ty zkoušky skládali v Liberci na Stavební průmyslovce.

T: A bavila Vás tahle škola?

N: No já jsem tenkrát vůbec nevěděla, na co nebo do čeho jdu. Já ani nejsem technický typ, mě by bývalo bavilo něco humanitního spíš. No a oni nám tehdy teda napsali, že nás přijímají a že budeme bydlet v bytě přiděleném správou školy. No a tak jsme byli dvě Řekyně. Většina tam byla kluků, holek tam chodilo hrozně málo.

T: Kde jste brala peníze na to ubytování, jídlo atd.?

N: No já jsem dostávala stipendium. Protože ty, kteří tady neměli rodiče, tak dostávali peníze, a z toho jsem si to platila, já vím, že jsme dávali 320 korun za stravu a ubytování. A ten, kdo tu rodiče měl, tak tomu to všechno rodiče museli platit, ty nedostávali nic.

T: Kolik bylo to stipendium?

N: Já jsem dostávala pět set korun každý měsíc.

T: Co jste dělala po škole?

N: No my jsme, nevím proč, nedostali žádné ty umístěnky. No a když jsem maturovala, tak se mě učitelé ptali, kam bych chtěla jít pracovat. Já jsem jim řekla, že mně je to jedno, ale že mám v Praze sestru. Ona tam totiž tenkrát studovala vysokou školu zemědělskou. No tak oni mi dali adresu na nějaké zaměstnání tady v Praze. Byl to Ústav lesnických a zemědělských staveb. Byl to jakoby projektový ústav. Tak tam se mnou sestra šla.

T: A bydlela jste u své sestry nebo jinde?

N: No já jsem bydlela v ženském domově na Smíchově, tak mi to přidělili. Já jsem se sestrou končila stejně, ona promovala a já jsem maturovala. Pak jsem ale bydlela v podnájmu ve Strašnicích, a to mi zařídila sestra. Ale to byl jen takový kamrlíček, tam byly jen malý kamínka a v zimě tam zamrzala voda. A sestra bydlela na koleji stále, protože ona se provdala za muže, který studoval medicínu, taky Řeka, takže dokud on studoval, tak bydleli na koleji.

T: A tlačili na Vás nějak politicky, ať už ve škole nebo později?

N: No mě ten režim teda vůbec nenadchnul. Člověk potom poznal, o čem to je, když někdo má tu červenou knížku a nebo ji nemá. Na nás ale nikdo netlačil. Ani to občanství jsme si nemuseli měnit.

T: Ani když jste byla na střední škole, tak Vás nenutili vstoupit do Československého svazu mládeže?

N: No takhle my jsme v tom byli vychovávaný. Samozřejmě nás k tomu vedli. Určitě na nás svým způsobem politicky působili. To ale na každého, samozřejmě. Ve svazu mládeže jsem byla, to jsme museli, a my jsme i chtěli vlastně. Prostě nás k tomu vedli.

T: A nelitujete toho, že jste nakonec skončila tady v Československu?

N: Ne, vůbec. Já jsem tady maximálně spokojená. My už jsme tady tak nějak zdomácněli, že už jsme více Češi než Řekové.

T: Já Vám mockrát děkuji za rozhovor.

Příloha č. 4

Obr. č. 1 – Hudební soubor domova řeckých dětí, Chrastava, 1952.

(BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. str. 130.)

Příloha č. 5

Obr. č. 2 – Průkaz totožnosti, Graždanky 1948.

(BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 42.)

ČSNV - úřadovna národní bezpečnosti — okresní národní výbor v <u>Brně</u> potvrzuje tímto podle podobanky a podle vý- povědi		Pobyt se povoluje v místě určeném ZNV — zemskou péčí o mládež v Brně.	
totožnost níže uvedeně(ho) <u>Vasilka Kočovská</u>		Celkový zdravotní stav podle posudku lékaře: <u>bez změny 18.7.48</u>	
narozen dne _____ roku <u>1944</u>		Evidenční čís. dítěte <u>343</u>	
v <u>Graždanky</u> okres _____		Vystaveno dne _____	
poslední bydliště v Řecku _____		pod č. _____	
příchod do ČSR <u>22.V.1948</u>		L. S. podpis _____	
bydliště (pobyt) _____		Změny pobytu: _____ _____ _____	
Popis osoby:			
postava _____	ústa _____		
vlasy _____	vousy _____		
oči _____	zuby _____		
nos _____	zvl. znamení _____		

Příloha č. 6

Obr. č. 3 - Skupina chlapců a dívek z domova řeckých dětí, Chrastava.

(BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 167.)

Příloha č. 7

Obr. č. 4 – Řečtí chlapci v karanténním středisku Mikulov, s českou zdravotní sestrou, 30. dubna 1948.

(BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha 2005. Str. 41.)

Příloha č. 8

Obr. č. 5 – Článek Stráže severu z 21. dubna 1948.

(Stráž severu, 21. dubna 1948, č. 94, s. 2.)

Z činnosti spolku Československého Červeného kříže v Liberci
Řecké děti do Stráže n. N.

Dětská Masarykova ozdravovna ve Stráži n. N., která jest ve správě libereckého spolku ČSČK, bude otevřena letos již v květnu. Zotavovna byla nabídnuta pro umístění řeckých dětí v případě, že budou do Československa vysílány. V neděli 18. dubna se konala pracovní brigáda samaritánů a sester libereckého spolku na úpravě terénu a na vnitřním úklidu zotavovny.

Liberecké střední školy dodají na 150 dvojic, které provedou celostátní sbírku ve prospěch ČSČK koncem druhé poloviny měsíce ve Velkém Liberci, zatímco v okrajových obcích pomohou SČM a Junák. Odbory sester a samaritánů rozprodávají losy státní dobročinné loterie

ve prospěch ČSČK. Losy jsou po 10 Kčs.

V nejbližší době provede ČSČK dětskou nadílku v dohodě s ÚNV a ONV. Bude rozdáno spolky ČSČK v Liberci, v Chrastavě, v Hodkovicích a v Hrádku n. N. hodnotné oděvní pro děti, kakao, školáky, sušená zelenina, konzervy, hrachové polévky a marmeláda.

Samaritán. kursy zahájí činnost v nejbližší době. Instituce, které potřebují samaritány (Sokol, Svaz brannosti a pod.) nechtě ohlásit svoje členy v kanceláři spolku ČSČK v Liberci. Opakovací kursy pro liberecké sestry a samaritány budou zahájeny rovněž v nejbližší době. Přednášet bude zdravotní rada Dr. Solc.